

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

AGUSTOS 1971

SAYI 86

CİLT : 15

350 KURUŞ

TÜRLON

Türk Nylon 6 ipliği

SİFAŞ

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI

A. Ş.

MERKEZİ : Bursa — Sanayi Bölgesi

Telefon: 33 12 — 26 44

BÜRO : Bursa — Atatürk Caddesi, Ticaret Bankası, İş Han Kat 1
Tlf: 44 89

BÜRO : İstanbul — Unkapanı Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar Çarşısı
No. 3501 — 3502 Telefon: 22 35 73 — 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	750,— TL.
İç sahife	500,— TL.
Arka kapak içi	750,— TL.
Arka kapak	1000,— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ **YAYIN ORGANIDIR**

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten **kurtulmaz**; **Kuvvetli** bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İçtimai ve Siyasî felâketlerden yakasını **kurtaramaz**.
K. ATATÜRK

CİLT : XIV

AĞUSTOS 1971

SAYI : 86

Flatı : 3.5 T. L.

Yıllık : 42-6 Aylık : 21 TL.

**YAZI HEYETİ
İSTANBUL**

MUAMMER BAŞOĞLU
NİHAT BATUR
İLKER BİRDAL
NATİK BUDA
FARUK ÇEHRELİ
MEHMET EMANET
ZEKİ ERGİNSU
ŞEMSEDDİN GÜLER
Prof. Dr. MÜKERREM HİÇ
EROL OKUYAN
ORHAN SOFUOĞLU
REŞAT UMUR
RIDVAN YÜKSELEN
ANKARA
ORHAN BULDAÇ
NACI SARIEYYÜBOĞLU
SEZER SUNGUR

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : ZEKİ ERGİNSU

İdare Yeri : Tüznel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ***
3. Ekonomik Durum Orhan BULDAÇ
6. Türk Sanayinin Bellibaşlı Sorunları ve
Yeni Ekonomi Politikası Prof. Dr. Mükerrrem HİÇ
18. Tarım Kesimimizin Bazı Problemleri ve
Reform İhtiyacı Doç. Dr. Tunca TOSKAY
36. Devalüasyon ve Enflasyon Fahri HAKÇOBANI
40. Yeni Çağ için Yeni Takvim Senan BİLGİN

Derginin Sesi !.

Sevgili ve Değerli Okuyucularımız

Derginiz sekizinci neşir yılında da sizlerden aldığı direktiflerin ışığı altında çalışmalarını daha etkili, çok daha çekici bir şekilde sunacak. Haziran 1971 sayı 84 de bu sahypede sizlerden yardım babında sorduğumuz suallere bir hayli ilginç cevaplar aldık. Bunları tasnif ederek teker teker değerlendirmekteyiz. Ancak, bu değerlendirme sonunda belki dergimizin hacmini biraz daha genişletmek söz konusu olmaktadır. Bugünkü hayat şartları ve bilhassa artan kâğıt fiatları karşısında tamamen amatör bir çalışmayla yürüttüğümüz Derginizin maddi yönden takviye imkânlarını şimdiden aramaya başladık. Ayrıca, bugünlerin aktüel konuları olan Toprak Reformu, Ortak Pazar geçiş dönemi, Dış ticaret rejimimizdeki değişiklik ve ön fiat kontrolleri, nihayet Dolar krizi karşısında yazarlarımızın görüşlerini toplu olarak özel sayılar halinde vermeyi düşünüyoruz. Önümüzdeki günlerde hazırlığı tamamlanan yurdumuzun üçer aylık ekonomik durumunun bir bilânçosunu da Dergimizde neşretmeyi tasarlamış bulunuyoruz.

Bir yandan bu hazırlıklar devam ederken değerli yazarlarımızdan gelen ekonomik ana davalarımızı çözümlemeye çalışan yazılarıda neşre devam ediyoruz. Bu sayımızda Toprak reformu konusunu Sayın Doç. Dr. Tunca Toskay'ın kaleminden hazırlanmış değerli bir çalışma olarak sunuyoruz.

Bütün bu çalışmalarımız sizlere Derginizi en iyi şekilde takdim etmek içindir.

Sevgi ve Saygılarımızla
İktisat Dergisi

EKONOMİK DURUM

Türkiye'de Ekonomik Bunalımların Temel Nedenleri

Orhan BULDAÇ

1970 yılında, Türk ekonomisi ve sosyal hayatında geniş yankılar yaratacak nitelikte devalüasyon kararı, yeni personel rejimi ve yeni finansman ve emlak kanunları yürürlüğe girdiğinde ülkemizin iktisatçı ve maliyecileri özellikle 1971 yılının ekonomimiz yönünden kritik bir yıl olacağını kesinlikle ifade ettikleri hatırlardadır. Bu uyarı ve kesinlik karşısında hükümetlerimizin 1971 yılında ekonomimizin dinamik etkenliği ve dengesinin bozulmaması ve hatta olumlu yönde gelişmesi için dikkatli davranmaları beklenirdi. Ancak, 1970 yılı

sonları ve 1971 yılı ilk aylarında memleketin kaderi ve demokratik rejimi üzerinde oynanan oyunların çok tehlikeli nitelik kazanması hükümetleri ekonomik alanda gereken tedbirleri almaktan yoksun bırakmıştır. 12-Mart Muhtırası tehlikeli oyun ve ilişkiler yönünden kesin ve ağır bir darbe olmakla beraber, 12-Marttan sonra gelişen olaylar ve özellikle 1961 Anayasamızın değiştirilmesine ilişkin çalışmaların öncelik ve önem kazanması ekonomik hayatımızdaki olumsuz gelişmeleri kamu oyunun dikkatinden uzak tutmuş ve 1970 yılı karar ve

anunlarının gereği olan tamamlayıcı tedbirlerin alınmasını geciktirmiştir. Bu nedenle, bugün ekonomimizin içinde bulunduğu durum tam anlamı ile bir bunalım niteliğine bürünmüştür. Öyleki, sanayici ve tüccarın ekonomik durgunluk var yakınmaları ile küçük esnaf, memur, köylü ve işçi kesiminin hayat pahalılığı ve enflasyon sızlanmaları aynı anda işitilir olmuştur.

Bu yakınmalardan çıkan sonuç şu olmaktadır: Sanayi ve hizmetler sektörünün ürettiği mal ve hizmetler iç ve dış piyasalarda yeteri kadar alıcı bulamazken, fiatlar arz ve talep piyasasının gereklerine ve hatta bir plan modelinin koşullarına uymaksızın artmakta ve büyük tüketici kitle elde ettiği sınırlı gelirle hayatını sürdürmenin büyük tüketici kitle elde ettiği sınırlı gelirle hayatını sürdürmenin büyük güçlükleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Durumu Sayın Maliye Bakanının anlayış ve psikolojisi ile değerlendirenler için, bunalımın devamı halinde ilerde daha büyük bunalım ve sorunların ortaya çıkışı doğal sayılmaktadır.

Bilindiği gibi sıhhatli bir ekonomik bünye bazı dengelerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Arz ve talep dengesi, yatırım-tasarruf dengesi, dış ödemeler dengesi, çalışan nüfus-istihdam dengesi ve gelir-fiat ilişkileri gibi. Bu ilişki ve denge örneklerini daha

da çoğaltmak olanağı vardır. Ancak saydıklarımız yönünden Türk ekonomisinin tahlili bize yeterince bilgiler sağlayabilir. Türk ekonomisi henüz denge ve ilişkiler yönünden olumlu bir düzeyden uzak bulunmaktadır. Aslında geri kalmış bir ekonomide ancak nisbi dengelerden söz edilebilir.

Örnek olarak arz ve talep dengesini incelemekte yarar vardır. Türkiye'de arz ve talep dengesi, fiatların sürekli artışlarından da anlaşılacağı üzere kurulmuş olmaktan çok uzaktır. Bu ikili ilişkide sürekli olarak aksayan arz kesimidir. Mal ve hizmet üretimi talep hacmini karşılamaktan uzaktır. Talep fazlalığı, üreticiler yönünden olmamakla beraber aracılara fahiş satış fiatı tesbit etmek olanağı vermektedir. Biz, bugünkü fiat artışlarının arz ve talep piyasasının gereklerine uygun olmadığını söylerken kastettiğimiz anlam bu olmaktadır. Bunda, üretim sektörlerinin nitelik ve yurt düzeyindeki dağılımları ile pazarlama teknik ve araçlarının yetersizliğinin büyük etkisi vardır.

Halkın temel ihtiyaçlarını karşılayan mal ve hizmetlerin fiatlarındaki hızlı artışlar, diğer kesimlerde ve özellikle sanayi kesiminde durgunluklara neden olmaktadır. Sanayi ve ticaret kesimindeki durgunluk şikâyetlerinin temelinde bu neden yatmaktadır. Geniş halk kit-

lelerinin belli bir tasarruf gücünden yoksun oluşu, bu kitleyi, fiat yükselişleri sırasında ancak tüketeceği mal ve hizmetler arasında bazı tercihler yapmak zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmaktadır. Ekonominin temel kurallarından biri olan Engels Kanunu, dar gelirlielerin satın alma güçlerindeki artışların öncelikle tüketime kaydığını kanıtlamıştır. Belli bir refahtan yoksun kitlelerin yeni satın alma güçlerine kavuşmaları, onları, daha refahlı yaşamak arzularını tatmine itmektedir. Bu bakımdan, Sayın Maliye Bakanının, enflasyona engel olmak için, bir dizi mali ve ekonomik politikalar yerine, dar gelirlilere kemerlerini sıkmalarını önermesinin bir yarar sağlayacağını sanmıyoruz.

Türkiye'de işçi, memur ve köylü kesiminin gelirlerinin artması halinde tüketimlerini hızlandırmalarının yadırganacak bir yanı yoktur. Zira, nüfusumuzun %90 nı henüz çağdaş refah çizgisinin çok altında ve ilkel koşullar içerisinde yaşamaktadırlar. Geri kalmış ülkeler aslında bu ilkel yaşantı alışkanlığını, bir yerde, kalkınmanın muhtaç olduğu kaynakları sağlamak için değerlendirmek zorundadırlar. Bugün, kalkınmada bu olanaktan yararlanan ülkeler vardır. Ancak bu olanaktan yararlanmak için iki temel koşula uygun davranmak gerekir. İlk koşul, kaynakları tüketim

malları üretmek yerine sermaye ve ara malların üretimine yatırmak, ikinci koşul ise kaynakların dengesizliğe neden olmadan birikimini sağlamak ve kesinlikle kalkınmanın hemen başında kalkındık yalanları ile halkın tüketim eğilimlerini tahrik etmemektir. Kalkınma ve refah sağlanmadan halkın refahlı yaşantıya özendirilmesi, geri kalmış ülkelerin kalkınma çabalarındaki en büyük dar boğazlarından biridir.

Türkiye'nin geçmiş ekonomik bunalımlarında olduğu gibi bugünkü ve gelecekteki bunalımlarında, kanımızca bu nedenleri aramak gerekir.

Yabancı sermayenin tüketim malları üretimi ve yalınkat sanayiye öncelik vermesi, yerli sermayenin kârlı ve kısa vadeli işlere itibar etmesi, Devletin'de bu yararsız tutumu mali ve ekonomik politikaları ile desteklemesi bunalımın diğer nedenleridir. Türkiye gerçek bir sanayileşme sürecine girmenin gerekli kıldığı tedbirleri almadığı ve halkı kalkındık yalanları ile avutmaktan vazgeçmediği sürece ekonomik bunalımlardan kurtulma olanağı bulamayacaktır. Kısa 'önem için, tüketicilerin İngiltere'de olduğu gibi etkin bir şekilde örgütlenmesi ve sendikaların enflasyon ve hayat pahalılığı ile daha cesur biçimde mücadele etmeleri yararlı olacaktır.

Türk Sanayiinin Bellibaşlı Sorunları ve Yeni Ekonomi Politikası

Prof. Dr. Mükerrerem HİÇ

Türk ekonomisinin ve sanayinin bellibaşlı sorunlarını 4 grup altında toplayabiliriz :

1. Karma Ekonomi Sisteminde Özel Teşebbüsün ve Devlet Kesiminin Yeri
2. Gelişmenin Stratejisi : Sanayi Kesimi ve Yatırımların Ekonomik Kesimlere Dağılımı
3. Sanayi Kesiminin Kredi, Vergi ve Finansman Mesleleri
4. Dış İlişkiler, Dış Yardımlar, Özel Yabancı Sermaye ve AET üyeliği ve Türk Sanayii

I — KARMA EKONOMİ SİSTEMİNDE ÖZEL TEŞEBBÜSÜN VE DEVLET KESİMİNİN YERİ

Gelişen ülkeler ve bütün toplumlar için bellibaşlı iki gaye söz konusudur : 1. Süratli ekonomik kalkınma; 2. Sosyal Adalet ve ekonomik refahın kütlelere mal edilmesi. Bu iki gayeyi mutlaka bir arada gerçekleştirmek gerekir. Böyle olduğu müddetçe de iki gaye birbirini tamamlar. Ancak, gayelerden birini gereğinden çok öne aldığımızda, diğer gayenin gerçekleşmesi güçleşecektir.

Ekonomik faaliyetler ise bellibaşlı iki kesim tarafından yürütü-

lür: 1. Devlet Kesimi; 2. Özel Teşebbüs. Gelişen bir ülkede süratli ekonomik kalkınma ve sosyal adalet ancak devlet kesiminin özel teşebbüs ile işbirliği içinde çalışmasıyla elde edilebilir. Bu kesimlerden birine gereğinin üstünde rol verildiğinde gayelerden biri yahut ikisi mutlaka aksar.

İşte bu sebeple, Anayasamızın öngördüğü Karma Ekonomi Sistemi Türkiye için gerek süratli ekonomik kalkınma, gerek sosyal adalet gayelerini en iyi şekilde gerçekleştiren bir sistemdir. Karma ekonomi sistemi aynı zamanda, gelişen ülkelerde demokrasi nizamı, kişisel hak ve hürriyetlerle bağdaşabilecek tek sistemdir.

Karma Ekonomi Sisteminin Türkiye açısından bir başka ilginç yönü vardır: Aslında, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana ve Atatürk devri ile birlikte **fiilen** karma ekonomi sistemi uygulanmıştır. Nitekim, Atatürk **devrinde** ilk önce özel teşebbüs teşvik edilmiştir. O devirde özel teşebbüs henüz yeterince gelişmemiş bulunduğu için ekonomik kalkınmanın devlet kesimi öncülüğüyle başarılması yoluna gidilmiştir. Zamanla özel teşebbüs gelişmiş ve bu kesime verilen önem artmıştır. Fakat, yine de devlet kesimi ekonomimizdeki ağırlığını muhafaza etmiştir.

Bu temel meselemiz konusun-

da önümüzdeki yıllarda ne gibi gelişmeler beklemekteyiz? Sorusuna gelince, sosyal adalet gayesinin ekonomik kalkınmaya kıyasla ön plâna alınacağı kesinlikle anlaşılmaktadır. Devlet kesiminin kapsamı büyük ölçüde genişletilmese dahi devlet müdahale ve kontrollerinin arttırılacağına ve özel teşebbüsün teşvikinden ise vazgeçileceğine dair bazı emareler mevcuttur. Kanaatimce, Türkiye'nin bugünkü şartları altında karma ekonomi sisteminin uygulamasında bu yönde bir değişme faydalı sonuçlar doğurmayacaktır.

1962-70 plânlı kalkınma dönemi boyunca sağlanan ekonomik kalkınmayla birlikte gelen 1961 Anayasasının tanıdığı özgürlüklerle beslenen sosyal uyanış, artan sosyal talep ve isteklerin kalkınma hızı dahi aşması çeşitli huzursuzluklara yol açtığı için önümüzdeki yıllarda sosyal adalet gayesine öncelik vermek şart haline gelmiştir. Ancak, sosyal adaleti gerçekleştirmek üzere ele alınacak reformların bu sefer de devletin ekonomik kalkınmadaki mali gücünü ve katkısını tamamen tüketmemesi için bir plân dahilinde yürütülmesi ve vadeye bağlanması en doğru yol olacaktır. Diğer taraftan, devletin malî imkânlarının sosyal adalet gayesini gerçekleştirecek reformlara yöneltildiği bir zamanda, ekonomik kalkınma gayesinin gerçekleştirilmesi öde-

vinin ise özel teşebbüse verilmesi, devletin bu konuda özel teşebbüse yardımcı olması ve özel teşebbüsün teşvik etmesi tek çıkar yoldur. Önümüzdeki bir, iki yıl için kalkınma hızımızda kaçınılmaz gözüken bir düşmeden sonra, ancak böyle bir tutum takınıldığı takdirde yeniden süratli kalkınma göstermemiz mümkün olabilecektir.

Böyle bir strateji aslında Türkiyenin uzun vadeli gelişmesi açısından da en uygun yoldur. Çünkü, ekonomik gelişme Türkiye ve bütün gelişen ülkeler için herşeyden önce sanayi kesiminin tarım ve diğer kesimlerden daha süratli şekilde gelişmesi demektir. Sanayi kesiminin gelişmesi ise daha çok özel teşebbüse dayanmalıdır. Özel kesimin verimlilik ilkesi içinde çalışması ve dinamizmi sanayi kesiminin gelişmesine hız kazandıracaktır. Mademki ekonomik kalkınmayla birlikte sanayi kesimi ağırlık kazanacaktır ve madem ki sanayi kesimi daha çok özel teşebbüs tarafından yürütülecektir, o halde uzun bir süre sonra, karma ekonomi sistemimiz çerçevesi içinde özel teşebbüsün ağırlık kazanacağı sonucuna varmamız tabiidir. Özel teşebbüsün genişlemesini sosyal adalet gagesine aykırı telâkki etmek ise yanlıştır. Çünkü, sosyal adalet yahut refahın kütlelere mal edilmesi devlet kesiminin genişletilmesi yo-

luyla değil, en iyisi sosyal siyaset tedbirleri, vergi ve eğitim reformu gibi yollarla gerçekleştirilebilir.

Yeni hükûmetin uygulayacağı ekonomi politikasının yukarıda çizmeye çalıştığım genel ilkelerden, maalesef bazı sapmalar göstereceği anlaşılmaktadır. Özellikle devlet kesimine verilen ağırlık ve özel kesim faaliyetlerine getirilen aşırı kontroller ve bürokrasi özel kesim yatırımlarını frenleyerek kalkınma hızımızı düşürecek niteliktedir. Nitekim, yeni Anayasa teklifinde kamulaştırmanın kapsamının genişletilerek toprak reformu, sahiller, stratejik bazı madenler dışındaki faaliyetlere de taşırılma istidadını göstermesi, kamulaştırma bedelinin gayrimenkülün gerçek değerinin altında tespitine yol açacak esasların kabulü, kamulaştırma bedelinin 20 yıla çıkartılması gibi hükümler özel teşebbüsün devamlı tehdit altında bulundurarak sanayi kesimi başta olmak üzere özel yatırımları azaltacaktır. Diğer taraftan gerek montaj sanayiini gerek inşaat kesimini sıhhatli bir biçimde kalkınmamızı süratlendirecek yönde düzenlemek yerine bu kesimlerdeki faaliyetleri çok geniş ölçüde kösteklemiş olan Finansman Kanununun düzeltilmemesi de kalkınma hızımızın düşmesinde büyük rol oynamaya namzettir. Ayrıca ithalat ve ihracata konulan aşırı kontroller

ve getirilen bürokrasi, döviz kaçakçılığını azltamayacağı gibi, aksine ihracat faaliyetlerini ve döviz gelirimizi düşürebilecek niteliktedir. Bu durumda ise ikinci bir safhada ülkenin idaresinin çok daha yoğun bir devletleştirmeye yönelerek fertlerin politik ve ekonomik özgürlüklerinin büsbütün kısılması büyük bir ihtimaldir. Bu şartlar altında kalkınma hızı daha da düşecek, sosyal adalet gayesinin gerçekleştirilmesi imkânsızlaşacaktır.

Yine, toprak reformu, Personel Kanunu ve memur maaşlarının yükseltilmesi gibi, sosyal adalet açısından faydalı olan reformların başarılması bir vadeye bağlanmadığı takdirde bu reformların mali yükü devlet yatırımlarının da hızını kesecektir. Bu husus ise kalkınma hızının sosyal adalet gayesine feda edilmesi demek olacaktır. Diğer taraftan toprak reformunun vadeye bağlanmadan ve bir an önce yapılması ve fakat kamulaştırma bedelinin düşük tespit edilmesi ve taksit süresinin uzatılması ise bu sefer toprak reformunun ve diğer reformların demokratik olması ilkesini gölgeye düşürebilecektir.

II — GELİŞMENİN STRATEJİSİ : SANAYİ KESİMİ VE YATIRIM- LARIN EKONOMİK KESİMLE- RE DAĞILIMI

Türkiyenin ekonomik gelişmesi konusunda ne aşırı kötümser ne

de aşırı iyimser olmak doğrudur. Kötümserler bir ülkenin ekonomik gelişmesinin yüzyılları aşan bir süreç olduğunu, ilk başlarda bilgi, teşkilât, sermaye yetersizliği gibi sebeplerle gelişmenin yavaş yürüdüğünü ve çeşitli darboğazlarla karşılaşmasının kaçınılmaz olduğunu unutmaz gözükmektedirler. Aşılan mesafeleri takdir etmeden, sadece ekonominin hatalı yönleri üzerinde durulması, bu arada Avrupa ile aramızda büyük mesafelerin bulunduğunun belirtilmesi zihinlerde karma ekonomi sisteminin yetersiz olduğu yolunda, gereksiz şüpheler uyandırmakta ve sabırsız olan genç dimağları başka ekonomik rejimler aramaya itmektedir.

Halbuki, Türkiye ekonomisi bugün demokratik nizamı, kişisel hak ve hürriyetleri de sağlamak suretiyle, gelişme süreci açısından kısa sayılabilecek bir süre içinde çok önemli adımlar atarak sanayi kesimi başta olmak üzere yepyeni bir merhaleye ulaşmıştır. Öyle ki, önümüzdeki uzun süre içinde, politik problemlerin ve istikrarsızlıkların baş göstermesine meydan verilmediği ve yanlış bir kalkınma stratejisi uygulanmadığı takdirde gelişme hızının daha da süratlenmesini beklemek normaldir.

Diğer taraftan, ekonomik gelişmemiz hususunda aşırı iyimserlik ise bu sefer eskiden yapılmış

hataları görüp bunların düzeltilmesi için gerekli tedbirler alınması hususunda bizi rehavete sevk edebilir. Bu sebeple, Türkiye'nin ekonomik gelişmesini memnuniyetle kaydetmekte beraber bazı yapıcı tenkitlerde bulunmak en doğru yol görülmektedir.

Şimdiye kadar uygulanmış olan gelişme stratejilerine kısa bir göz atacak olursak, Atatürk devrinde daha çok devlet eliyle bazı ithal-ikame sanayii kollarının, madenlerin ve demiryolları, eğitim gibi alt-yapı alanlarının geliştirildiğini görmekteyiz. İkinci Dünya Savaşından ve çok partili demokrasi sistemine girdikten sonra özel teşebbüse dayanan ithal-ikame sanayii geliştirilmekle beraber asıl önem tarım kesimine verilmiştir. Nitekim, tarım kesimi dış yardımlar yoluyla maki-neleşme ve ekilebilir arazinin genişletilmesi, destekleme fiyatlar, tarım kredileri ve karayolları başta olmak üzere çeşitli alt-yapı yatırımları yoluyla geniş bir teşvike mazhar olmuştur. Tarım kesimindeki bu gelişmelerin sanayi kesimini de müspet yönde etkilediğinde şüphe yoktur. Ancak, özel tasarruflar yine de, bu dönemin şartları icabı, sanayi yatırımlarından çok mesken inşaatına yönelmiştir. Bu dönemde ekonomide bellibaşlı iki büyük mahzur belirmiştir. Birincisi fiyat artışları kontrol altına alınamaya-

rak, büyük çapta enflasyonlara yol açılmıştır. İkincisi, şiddetli fiyat artışları, ihracat sanayiinin ihmal edilmesi ve dış yardımların ise azalması temayülü ile birleştiğinde dış-ticaret ve döviz imkânları bakımından kalkınmamızın darboğazlarla karşılaşması kaçınılmaz olmuştur.

1962 yılıyla başlatılabilen plânlı kalkınma döneminde ise yıllık ortalama kalkınma hızı eski dönemlere kıyasla daha yükseltilmiş, özellikle sanayi kesimi hızla gelişmiştir. Fiyat artışları eski dönemlerdeki enflasyonlara kıyasla çok daha mutedil bir seviyede tutulabilmiştir. Bununla beraber, bu dönemde de ihracat yeterli süratle gelişememiş ithal-ikame sanayiinin genişlemesi ise yatırımların yükselmesiyle birleştiğinde ithalat gerçi ekonomik kalkınmayı tamamen durdurmak anlamında bir darboğaz yaratmamıştır, fakat ciddi problemlere yol açtığı muhakkaktır. Sanayi başta, tarım dışı kesimlerin öneminin artması kötü iklim ve kötü tarım mahsulü yıllarında, eski dönemlerde olduğu gibi, milli gelirin de azalması değil, sadece kalkınma hızının düşük kalması sonucunu vermeye başlamış, iyi mahsul yıllarında ise kalkınma hızı çok yüksek oranlara varabilmiştir. Plânlı kalkınma döneminde mesken inşaatı yatırımları eski dönemlere kıyasla bir miktar azalma göstermiştir. Alt-

yapı yatırımlarında, özellikle tarım kesimine yöneltilen alt-yapı alanlarında önemli bir düşme olmuştur. Demek ki bu sefer de sanayi kesimine kıyasla tarım kesimi ihmale uğramıştır diyebiliriz. Görülüyor ki plânlı kalkınma döneminde gelişme, bir çok hatalara rağmen genellikle eski dönemlere kıyasla daha başarılı olmuştur. Bu arada ciddi bir ekonomik darboğazla karşılaşmamış, daha çok sosyal ve politik olaylar darboğaz yaratmıştır.

Bugün uygulanması gerekli olan ekonomik gelişme ve yatırım stratejisini eski hatalar ve ekonominin bugünkü ihtiyaçlarını göz önüne almak suretiyle tespit etmek gerekir. Halbuki, bu hususlarda büyük görüş farkları müşahade etmekteyiz. Dış yardımların ve özel yabancı sermaye akımının kesilmesi teklifiyle beraber gelen bir görüşe göre Türkiye ithal-ikame sanayiinden tamamen vazgeçmeli ve ilk önce kendi yatırım malları sanayii ni kurmalıdır. Bir başka görüşe göre ithal-ikame sanayii ve inşaat kesimi duraklatılmalı ve yatırımlar daha çok ihracat sanayiine yöneltilmelidir. Bütün bu görüşler kanaatimce tek yönlü ve hatalıdır. 3. Kalkınma plâni hazırlanırken ve önümüzdeki beş yıllık süre için ekonomik kalkınmamızı süratlendirmek üzere şöyle bir yatırım stratejisi takip etmek gerekir :

1 — Eski yıllarda tarım kesiminin ihmalî sanayi kesiminin ve özellikle ihracat sanayiinin gelişmesi açısından da mahzurlu olmuştur. Nitekim, iyi iklim dolayısıyla tarım kesimi gelirinin yüksek olduğu yıllarda sanayi ve diğer kesimlerin gelirleri de artmaktadır. Bu hususu göz önüne alarak önümüzdeki yıllarda devletin tarım kesiminin verimliliğini arttıracak olan yol, sulama, sunî gübre, ilaçlama, tohum ıslahı gibi alt-yapı yatırımlarını süratlendirmesi gerekir. Bu alt-yapı yatırımları sayesinde tarım kesiminin verimliliğinin arttırılması sanayi ve ihracatımız için en müsait ortamı yaratacaktır. Sanayi kesiminin geliştirilmesi için ise esas itibariyle özel teşebbüse dayanmak ve özel teşebbüsü teşvik etmek gerekecektir.

2 — İhracatımızı geliştirmek üzere, tarım kesiminin verimliliğini arttırmak yanında şöyle bir strateji izleyebiliriz. Bu ilk safhalarında ihracat imkânlarımız turizm yanında, madenlerimizi, gıda maddelerimizi ve tarımsal ham maddelerimizi nispeten basit ve emek-yoğun istihsal metodlarıyla işleyerek yarı mamul, tercihen tam mamul hale getiren sanayi kolları olarak görülmektedir.

Bu gibi sanayi kolları tespit ve bir an önce kurulacak ihracat ve Kalkınma Bankası yoluyla teşvik e-

dilmelidir.

Tarımsal ham madde ihracı seviyesinde kalındığı hallerde dahi bu maddelerin istihsalı arttırılmalı ve kalite yükseltilerek standartlaştırılmalıdır.

3 — Yatırım malları istihsalı hususunda bugün, ekonomik verimlilik ilkesini gözönüne alırsak, önümüzdeki kısa süre içinde büyük prestij projelerine girişmek katiyen doğru değildir. Bununla beraber, bugüne kadar ihmale uğrayan bu sanayi kolunda bir gelişme potansiyeli mevcuttur. Önümüzdeki yıllarda, özellikle M.K.E. kurumunun, mevcut tersanelerimizin imalat kapasitesinin en verimli şekilde değerlendirilmesi gibi imkânları araştırmak ve bununla yetinmek gerekir.

4 — Birçok ithal-ikame yahut tüketim sanayi kolları montaj sanayii olarak başlar ve zamanla gelişir. Türkiyede de montaj sanayii bu şekilde gelişmiş, bir taraftan ham madde yüzünden ithal talebini arttırırken diğer taraftan yerli imalat oranı ve dolayısıyla da döviz tasarrufu geniş ölçüde yükselmiştir. Bugün ihracatın ve ihracat sanayinin ön plâna alınması gerekmele beraber bunu ithal-ikame sanayii kollarının faaliyetlerinin tamamen durdurulması şeklinde yorumlamak doğru değildir. Çünkü, ekonomik

kalkınma ve refahın kütlelere mal edilmesiyle birlikte ithal-ikame sanayii mallarının talebi de mutlaka artacaktır ve ancak bu talep karşılandığı takdirde sanayileşme ve refahın kütlelere maledilmesi gibi gayelerimiz gerçekleşmiştir diyebiliriz. O halde, bu sanayi kollarının finansman kanunun getirdiği hükümler yüzünde ve gereksik oranda kösteklenmesinden vazgeçilmesi ve buna mukabil yerli imalat oranlarının daha da yükseltilerek milli sanayie dönüşmeleri için, kurulumakta olan temel ve yan sanayi kollarının tamamlanmasına hız verilmelidir.

5 — Bir kısım iktisatçılara göre ülkemizde tasarrufların ve yatırım kaynaklarının inşaat kesiminden sanayi kesimine kayması için inşaat kesiminin özellikle lüks inşaatın kösteklenmesi gerekir; nitekim inşaat yatırımlarının finansman kanunuyla kösteklenmesi tasarrufların sanayie akmasını sağlayacağı için faydalıdır. Bu, kanaatimce yanlış bir görüştür. Birincisi, inşaat yatırımları genellikle başka kimseler tarafından ve başka gayelerle yapılır ve mesken inşaatını vergileme yoluyla kösteklediğimiz takdirde inşaat kesiminden vazgeçen fonların sermaye piyasası kurulsada dahi sanayi kesimine değıl ithalat ve diğer tüketim mallarına yönelmesi daha büyük bir ih-

timaldir. İkincisi, bugün mesken inşaatı ülkemiz için hâlâ en büyük ihtiyaçlardan birini teşkil etmektedir ve inşaat yatırımları bu ihtiyaca cevap vermektedir. Üçüncüsü, inşaatın gelişmesiyle birlikte inşaata dayanan geniş bir sanayi kolu da beraber gelişmiş, inşaat kesiminin genişlemesi beraberinde sınaî gelişmeye yol açmıştır. Bu sebeplerle Finansman Kanunundaki inşaatı destekleyen nitelikteki ağır hükümlerden vazgeçilmesi daha doğru olacaktır.

III — SANAYİ KESİMİNİN KREDİ, VERGİ VE FİNANSMAN MESELELERİ

Sanayi kesiminin bellibaşlı kredi, vergi ve finansman meseleleri aşağıdaki noktalarda toplanabilir.

1. Tasarrufları teşvik ve arttırmak üzere Sermaye Piyasası bir an önce kurulmalıdır. Ayrıca sanayiciler yatırımların finansmanında banka kredileri yanında, eskiye kıyasla daha fazla öz tasarruf kullanmak ödev ve gereğini idrak etmelidirler.

2. Hükümet yeni vergiler, özellikle sanayi kesimine yüklenen vasıtalı vergiler ihdas etmekten titizlikle kaçınmalıdır. Buna mukabil, vergi idaresinde reform yapılmalı ve gelir vergisi kaçakçılığı azaltılmalıdır. Sanayiciler ise menfi

etkileri ağır basan vasıtalı vergiler yerine vasıtasız vergi paylarını ödemeyi tercih edeceklerdir. Tarım kesiminin gereken yoğunlukta gelir vergisi kapsamı içine alınması sanayicilerin vergi yükünü azaltan yönde bir etki yaratacaktır.

3. Yeni Merkez Kanunu mucibince sanayi kesimine açılacak olan orta ve uzun vadeli kredi uygulamalarına bir an önce başlamak gerekir. Aynı şekilde ihracatı teşvik edecek olan ihracat ve Kalkınma Bankası da bir an önce kurulmalı ve ihracat faaliyetleri kredi plâfonları, faiz ve çeşitli vergi tedbirleriyle desieklenmelidir.

IV — DIŞ İLİŞKİLER : DIŞ YARDIMLAR, ÖZEL YABANCI SERMAYE, AET ÜYELİĞİ VE TÜRK SANAYİİ

Türkiyenin dışa açık bir ekonomi stratejisi izlemesi ve Batı ile yakın ilişkilerini devam ettirmesi politik ve kültürel bakımlardan olduğu kadar ekonomik verimlilik ve süratli kalkınma açısından da faydalıdır. Karşıt olarak teklif edilen otarşik ekonomi stratejisinde Türkiyenin dış yardım almadan ve dış ticarete dayanmadan bütün ihtiyaçlarını yurdiçi imkânlarıyla karşılaması istenmektedir ki, bu en kısır gelişme yoludur. Dışa açık ekonomi stratejisi ise dış piyasalarda rekabet gücü olan malların ihracında

ihhtisaslaşmayı, verimli istihsal edilebilen malların ihracında ihtisaslaşmayı, verimli istihsal edilebilen malların istihsalinin genişletilmesi ni, aksi hallerde ise ithalâta gidilmesini gerektirir. Ota

tavsiye eden çevreler ithalâtın sömürüyle yol açtığını iddia etmektedirler ki, böyle bir iddiayı kabule imkân yoktur.

Batı ile ilişkilerimiz hususunda asıl tenkitler dış yardımlara, özel yabancı sermaye akımına ve AET üyeliğine yöneltilmektedir. Bu konuları burada Türk ekonomisinin ve sanayiinin gelişmesi açısından kısaca ele almak faydalı olacaktır.

a — Dış yardımlar

Dış yardımlar yurdiçi imkânlarımızın üstünde bir yatırım finansmanı yahut tasarruf kaynağı ve daha önemlisi döviz geliri temin etmesi bakımından ekonomimizin ve dolayısıyla sanayi kesimimizin süratli gelişmesi hususunda önemli bir katkıda bulunmaktadır. (Unutulmamalıdır ki) özellikle proje kredilerinin çoğunluğu özel ve kamu sanayii kesimine yahut sınaî alt-yapı alanlarına tahsis edilmekte, proje dışı ve ödemeler bilânçosu açıklarının kapatılması için verilen dış yardım ve krediler de yine çoğunluğuyla sanayi kesiminin yatırım ve ham madde ithalât ihtiyacının karşılanmasında kullanılmaktadır. Bir

kısım çevreler dış yardımları politik baskı vesilesi olduğu iddiasıyla reddetmektedirler ki bu iddia yanlıştır. Kaldı ki, önümüzdeki yıllarda da devam edeceği beklenen trend dış yardımların doğrudan devletlerden çok milletlerarası malî kuruluşlar tarafından ve proje kredisi olarak verilmesidir.

b — Özel Yabancı Sermaye

Özel yabancı sermaye akımı da son yıllarda yine sömürü ve dış politik baskılar gibi ağır ithamlara maruz bırakılmıştır. Ayrıca, kâr transferleri ve ihracata önem vermeyerek ithal-ikame alanında kalması gibi, teknik seviyede gözükten tenkitlere de rastlanmaktadır. Özel yabancı sermaye, dış yardımlar gibi, yeni yatırım imkânları açar, yatırım safhasında dövizden tasarruf sağlar ve mevcut teknik bilgimizle tek başına başaramayacağımız malların istihsalini imkân dahiline koyar. Böylece de, herhangi bir alanda bilgi ve tecrübe sahibi olduktan sonra ve ikinci bir safhada millî teşebbüslerin de aynı alanda faaliyete başlama imkânları açılacaktır. Bütün bu sebeplerle özel yabancı sermaye akımının teşviki ve fakat ekonomik kalkınmamıza azamî katkıda bulunmasını sağlamak üzere kontrol edilmesi gerekir. Pratikte kontrol ile teşviki birbiriyle bağdaştırmak sanıldığı kadar kolay değildir ve aşırı bir kontrol bu sefer de

menfi etkiler yaratabilecektir. He-
men belirtelim ki, Türkiye için yıl-
lık özel yabancı sermaye akımı esa-
sen önemli bir miktara varmamak-
tadır ve bunun tamamen kesilmesi
yolunda aşırı kontrol tedbirleri ge-
tirilmesine bu bakımdan da lüzum
yoktur. Diğer taraftan, özel yaban-
cı sermayenin kâr transferleri ise,
devalüasyon öncesinin şartları al-
tındaki bir kaç yıl hariç, hiç bir za-
man yıllık özel yabancı sermaye
girişi rakkamının üstüne çıkmamış-
tır ve kanaatimce bu yöndeki endi-
şeler de yersizdir. Şunu da önemle
belirtmek gerekir ki, ülkemizin ih-
racat potansiyeli turizm ve maden-
lerimiz dışında daha çok tarım
maddeleriyle ilgili olduğu için özel
yabancı sermayenin yabancı kala-
bileceği alanlardır. Bu sebeple de
bu sermayenin daha çok ithal-ika-
me sanayiinde yoğunlaşmasını nor-
mal telâkki etmek ve bu alanda fay-
dalı bir fonksiyon görüp görmediği
araştırmak kâfidir.

c — AET üyeliği ve Türk Sanayii

Türkiyenin AET üyeliğine ge-
lince, dışa açık ekonomi stratejisi-
ni ve Batı ile ilişkilerin devamını
arzu etmekle beraber AET üyeliğini
ekonomik açıdan mahzurlu gören-
ler bulunabilir. Kanaatimce, AET
üyeliğini herşeyden önce politik ve
kültürel faydaları bakımından ele

almak gerekir. Son İngiliz-Fransız
görüşmeleri müspet bir safhaya gir-
diğine göre, AET yakında diğer ül-
kelerin de katılmasıyla çok daha
geniş bir Avrupa Topluluğu olarak
gelişmeye namzettir. Şahsen Tür-
kiyenin yerinin politik bakımdan Ba-
tı dünyası ve Avrupa içinde oldu-
ğuna kanıım.

AET'in ekonomik etkilerine ge-
lince, üyeliği reddedenler çok defa,
böyle bir birlik halinde, Türkiye bu
ülkelere kıyasla çok geri olduğu i-
çin, Türkiye ekonomisinin ve özel-
likle sanayiinin rekabet karşısında
yıkılacağından endişe etmektedir-
ler. Türkiyenin millî gelir seviyesi
rakkamları ve Türk sanayiinin Av-
rupa sanayii ile maliyet mukayese-
leri bu endişeleri destekler gibi gö-
rünmektedir. Fakat, kanaatimce bü-
tün bu mukayeseler yanıltıcıdır.
Herşeyden önce kısa süreli gaye-
miz AET ülkelerinin gelir seviyesi-
ne varmak değildir; yahut AET üye-
liği ancak bu ülkelerin seviyesine
ulaştıktan sonra faydalı olabilecek
değildir. Böyle olsaydı İtalya 1954
yılında AET üyeliğine girmemeyi
tercih ederdi; yahut bugün Yunanı-
stanın AET üyeliğini reddetmesi ge-
rekirdi. Halbuki; Fas ve Tunus gibi,
geliri ve sanayii Türkiye'ye kıyasla
daha da geri olan ülkeler dahi, AET
ülkeleriyle özel ilişkilerini göz ö-
nünde bulundurarak AET ortak üye-
liğine talip olmuşlardır.

AET üyeliği hakkında karar verirken bugünkü sanayi maliyetlerinin mukayesesi de aslında doğru yolu göstermekten uzak olacaktır. Bugün Türk sanayii büyük merhaleler aşmış olmakla beraber kuruluş devrini henüz tamamlamış sayılır. Önümüzdeki yıllarda ise, doğru yönde bir ekonomi politikası güdüldüğü takdirde sanayileşme hızının artmasına, firma cesametlerinin büyümesine, verimliliğin yükselmesine ve maliyetlerin düşmesine şahid olabiliriz. Bugünkü maliyetlerde enerji masraflarının ve özellikle AET ülkelerindekine kıyasla çok daha ağır vasıtalı vergilerin payını da unutmamak gerekir. Ayrıca, üyeliğe girmeden önce yapılabilecek bir para ayarlaması maliyet mukayeselerini kökünden değiştirebilecektir.

AET üyeliği halinde Türk sanayiinin rekabete dayanamayarak yıkılacağı endişesinde, üyelikle birlikte üstün AET mallarının Türk piyasasını tamamen istilâ edeceği yolunda bir muhakeme tarzı sezilmektedir. Halbuki bu çok yanlış bir muhakeme tarzıdır. Aslında Türkiye ne kadar mal ihraç edebilirse ve ihracatımızı arttırabildiğimiz oranda mal ithal edebilir. Bu da sanayiimizin yıkılması değil, ihraç sanayiinin kurulması, verimsiz olan sanayi kollarının tasfiyesi ve milletlerarası ihtisaslaşmanın artması

demektir. Tarım kesimi ise AET içinde daha uzun vadeli bir plâna bağlanmıştır ve Türk sanayiinin yıkılarak Türkiyenin sadece tarımsal ham madde ihracatçısı durumuna düşürülmesi gibi bir tasavvur söz konusu değildir.

Türkiyenin AET üyeliğinin ekonomik etkilerini şu açıdan incelemek gerekir : Geçiş dönemi şartları ve üyelik Ankara Antlaşmasının da öngördüğü gibi, Türkiyenin ekonomik kalkınmasını süratlendirebilecek midir? Kanaatimce, çeşitli sebeplere dayanarak bu soruya müspet cevap vermek mümkündür. Birincisi, Türkiyenin ihracatı geniş ölçüde AET ülkelerine yönelmiştir ve üyeliğin reddi bu pazarları tamamen kapatmasa dahi gelişmesini gerçekleştirecektir. İkincisi, yine Türkiyenin turizm geliri, özel yabancı sermaye akımı ve dış yardımların önemli kısmı bu ülkelerden gelmektedir ve AET üyeliğinin reddi bu imkânları mutlaka daraltacaktır. Üçüncüsü, Türkiyenin en önemli döviz kaynağı haline gelen işçi döviz tasarruflarının hemen tamamı AET ülkeleriyle ilişkilerimizden doğmaktadır ve AET üyeliğinin reddi bu hususta da bir azalmaya ve işçi piyasasının tedricen diğer ülkelere kaptırılmasına yol açabilir. Dördüncüsü geçiş dönemi şartları ve AET üyeliği Türk sanayiini ve Türk hükûmetini ekonomiyi geliştirecek

yönde tedbirleri bir an önce almayla ve gerekli reformları bir an önce gerçekleştirmeye sevkedecek niteliktedir. Beşincisi, Ankara Anlaşması ve Geçiş Dönemi Protokolü de imzalandıktan sonra artık Türk Hükümetinden AET üyeliğinden vazgeçmesini talep etmek milletler camiasında Türkiye'nin sözünün güvenilirliği hususunda ciddi şüpheler uyandırabilir.

AET üyeliği Türk ekonomisi ve sanayii bakımından genel hatlarıyla faydalı olmakla beraber, hiç bir intibak problemiyle karşılaşılmayacağına kimse iddia etmemektedir. Ne var ki, bu hususta çıkacak problemleri Ankara Anlaşmasının ve Geçiş Dönemi Protokolünün esnek hükümleri çerçevesinde ve karşılıklı anlayış içinde halledebileceğimize inancım tamdır.

Tarım Kesimimizin Bazı Problemleri ve Reform ihtiyacı (x)

Yazan: Doç. Dr. Tunca TOSKAY

Tarım bugün halâ, ekonomimiz için en önemli kesim olma özelliğini korumaktadır. Gerçekten de millî gelirimizdeki ve dış ticaretimizdeki payı, bu kesimdeki faallerin oranı nazarı itibare alındığında, tarımın ekonomimizde diğer kesimlerle karşılaştırma kabul etmeyecek

kadar büyük yer tuttuğu kolayca görülecektir. (1) Buna rağmen, tarım kesimimizin ekonomimize olan katkısının potansiyel gücü ölçüsünde olmadığı, kendisinden beklenen biçimde gelişemediği de görülmektedir.

Tarım kesiminin her yıl ulaş-

(x) Bu inceleme, Bakanlıklararası Harita İşlerini Koordinasyon ve Plânlama Kurulu «Bilimsel Araştırma ve Koordinasyon Toplantısı» nda -3-12.Temmuz.1971- tebliğ olarak verilmiş ve İktisat Fakültesi İktisadî Gelişme Enstitüsünün yayımlarından olan «Türkiyenin İktisadî Gelişme Meseleleri» adlı kitapta yayınlanmıştır.

(1) Tarım kesiminin millî gelirimizdeki payı 1969 yılında % 32,8 dir. İhracat gelirlerimiz içinde bitkisel ve hayvansal ürünler ihracatından elde olunan gelir 1968'de % 84,7 dir. Ayrıca bu oran yıllardır değişmemektedir. Toplam faallerin % 72 si ise tarım kesiminde istihdam olunmaktadır.

Türkiye Millî Geliri, 1938, 1948-1969, DİE Yayın No: 607, Ankara, s. 16-17 Halûk Cillov, **Türkiye Ekonomisi**, Sermet Matbaası, İstanbul, 1970, s. 161, **Türkiye İstatistik Yıllığı 1968**, DİE Yayın No: 580, Ankara, s. 47.

tiği gelişme hızı oranları bu durumu ortaya koymaktadır. 1960-1969 Döneminde tarımdaki gelişme, % 11.4 ile %—3.3 arasında değişmiştir. (2) Ortalama gelişme hızının düşüklüğünün yanında yıldan yıla kendini gösteren dalgalanma dikkati çekmektedir. Bu durum, tarım kesimimizin tam anlamı ile doğal koşulların etkisi altında olduğunun en açık göstergesidir. Gerçekten de, tarımda üretilen ürünlerin belli başlıları arasında verimi devamlı olarak artan pek az ürün vardır. Genellikle, ürünlerdeki verim doğal şartların etkisinde yıldan yıla büyük farklılıklar gösterir. (3)

1948-1960 Döneminde hemen hemen önemli bütün tarımsal ürünlerin üretim miktarlarında artışlar olmuştur. Ancak üretimdeki artışlar, bazı ürünler hariç, tamamen tarla alanının genişlemesiyle sağ-

lanmıştır. 1960 tan sonra tarla alanındaki genişleme durunca üretimdeki artışta, hemen hemen durmuştur. 1955 yılından itibaren nadasa bırakılan toprakların artış hızı tarla alanının genişleme hızını aştığından, çiftçilerin giderek daha elverişsiz toprakları tarıma açtikları anlaşılmaktadır. (4)

Ayrıca, üretimi arttırmak için tarla alanının hızla genişlemesi ile sürülmemesi gereken arazisinde tarla alanına katılması sonucu yaygın olarak kendini hissettiren ve Türkiye'nin geleceğini tehdit eden bir erozyon tehlikesi yaratmıştır. (5)

Tarım kesiminde üretim artışı sağlamak için, ekim alanını genişletme imkânı artık bulunmamaktadır. Gelişmelerin daha yüksek düzeyde bir teknoloji kullanılarak birim alandan alınan verimin arttı-

(2) Tarım kesimindeki gelişme hızı 1960'ta % 1,2, 1961'de %—3,2, 1962'de % 5,8, 1963 de % 7,6, 1964'te % 0, 1965'te %—3,3, 1966'da % 11,4, 1967'de % 0,7, 1968'de % 1,9, 1969, da % 0,1 olmuştur. **Türkiye Milli Geliri 1938, 1948-1969,..... s.13.**

(3) Çeşitli Tarımsal Ürünlerin Yıllar İtibariyle Verimleri (kg-Hektar)

Yıllar	Buğday	Arpa	Mısır	Tütün	Pancar	Pamuk	Ayçiçeği
1950	864	1076	1058	727	16781	264	600
1953	1248	1494	1224	740	22243	230	956
1961	907	1058	1442	721	22073	326	822
1968	1154	1304	1527	589	37266	611	958

Tarım İstatistikleri Özeti 1967, DİE Yayın No: 557, Ankara, s. 8-10

Tarım İstatistikleri Özeti 1969, DİE Yayın No: 615, Ankara, s. 9-11-12

(4) Tablo: I ve Tablo II'ye bakınız.

(5) Tarım topraklarının 6 milyon ha. da orta, 4 milyon ha. da şiddetli ve 8 milyon ha. da çok şiddetli erozyon olduğu ileri sürülmektedir.

Köy ve Köylü Sorunu, DPT. Ankara, 1966, s. 112

rılması ve üretimin doğal koşullar karşısındaki hassaslığının azaltılması ile başarılabileceği açıktır. Tarım kesiminde değinilen biçimde bir gelişmenin sağlanabilmesi için, bu kesimin bazı bünyesel problemlerinin çözümlenmesi gerekmektedir. Gerçekte tarım kesimi bünyesinde var olduğu ileri sürülen çeşitli problemlerin, ancak geniş kapsamlı bir reform ile giderilebileceği kanısı yaygındır. Aşağıda bu konuyu inceleyeceğiz.

I. Tarım kesiminin Yeniden Düzenlenmesi ve Problemlerinin Çözümü

Tarım kesimimizde verimliliğin ve üretim miktarının düşük kalmasına, yıldan yıla büyük farklılık göstermesine sebep olan bünyesel problemlerin çözümlenmesi konu olunca, ortaya atılan iki deyimle başlangıçta değinmek ve onları tanımlamak yararlı olacaktır. Söz konusu olan deyimler «Toprak Reformu» ve «Tarım Reformu» dur. Toprak ve tarım reformu deyimlerini açıklığa kavuşturmak, tarım kesimi ile ilgili alınacak tedbirlerin, yapılacak düzenlemelerin özünü iyi anlayabilmek yönünden yararlı ve gereklidir.

Toprak ve Tarım reformu kar-

şılıkları İngilizcede «land reform» ve «agrarian reform», Almanca'da «Bodenreform» ve «Agrarreform» dur. Hem İngilizce'de hem de Almanca'da her iki deyimle farklı şeyler ifade edilmektedir. Avrupa'de toprak reformu çok tahsis olarak üzerindeki mülkiyet ve tasarruf hak ve ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi şeklinde anlaşılmaktadır.

Bu anlamda toprak reformu, topraksız çiftçilerin topraklandırılması ve büyük mülklerin belirli ölçülerde kamulaştırılarak dağıtılması, toprak toplululaştırılmasını içermektedir.

Ancak, dar manada toprak reformunun yalnız toprak dağıtımına ağırlık vermesi ve bu yönde alınan tedbirlerin ise tek başına tarımda üretim artışı sağlayamaması, toprak dağıtımının dışında diğer bazı ek tedbirlerin de alınmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Böylece, toprak reformundan daha geniş anlam taşıyan, bünyesinde toprak reformunda bulunduran tarım reformu deyimini kullanılmaya başlanmıştır. Tarım reformu.... gayesi tarım kesimi üretimini arttırmak ve tarım kesimindeki halkın refahını yükseltmek olan tarım hukukuna ve politikasına ilişkin tedbirler....in toplamı olarak tanımlanabilir. (6)

(6) Sigmund v. Frauendorfer, Bodenreform, **Hanwörterbuch der Sozialwissenschaften**, Band II, Vandenhoeck u. Ruprecht-Göttingen, 1959, s. 338.

Bu tarım reformu tanımı oldukça geniş kapsamlıdır. Böyle olunca, tarım reformu ile tarım politikası arasındaki farklar açıklığını kaybetmekte, aslında tarım politikası kapsamına giren tedbirler alınarak tarım reformu yapıldığı kolayca iddia edilebilmektedir. Ülkemizde de tarım reformu zaman zaman tarım politikasına ait bazı tedbirlerin toplamı olarak görülmekte ve savunulmaktadır. Aslında tarım reformu, toprak reformunun üretimi arttırmaya ve tarımsal çabalarla geçimini sağlayan halkın hayat standardını yükseltmeye yönelmiş tedbirlerle getirilmiş halidir ve bünyesinde mutlaka toprak reformu unsurunu ihtiva eder.

Tarım reformu tanımının yanlış yorumlanmasına engel olmak amacıyla, onu kendi içinde toprak mülkiyeti ve tasarrufuna ilişkin reform ve toprak işletilmesine ilişkin reform şeklinde ikiye ayıranlar da olmuştur. (7) Böylece, tarım reformunun bünyesinde mutlaka bir toprak reformu bulundurduğu, tarım politikası tedbirlerinden ibaret bulunmadığı açıklıkla ortaya konmuş olmaktadır.

Bugün Türkiye'de yalnız toprak reformunu ve yalnız tarım reformu-

nu tarım reformunun özellikle tarım politikası tedbirleri sayılabilecek şeklini savunanlar bulunmaktadır. Ancak, tarım kesimimize ilişkin problemleri dar anlamda toprak reformu ile çözmek nasıl mümkün değilse, tarım reformunu tarım politikası kapsamına giren tedbirler olarak uygulayarak sağlam bir tarımsal bünyeye kavuşmak da mümkün değildir.

II. Tarım Kesiminin Toprak Reformu ile Çözümenebilecek Problemleri

Bir ülke, tarım kesiminde günün sosyal politik ve ekonomik ihtiyaçlarına cevap veremeyen bir toprak düzenine sahipse, toprak reformu yapılması zorunlu olur. Toprak reformları genellikle, tarım kesiminde adaletsiz olan toprak dağılımını ortadan kaldırmayı, ve bu suretle büyük toprak sahiplerinin normalin üzerinde olan ekonomik ve sosyal güçlerini sınırlandırmayı, çağ dışı olan toprak-insan ilişkilerini günümüz koşullarına uyan şekilde düzenlemeyi, günün ekonomik koşullarına uymayan toprak parçalanmasını gidermeyi hedef alırlar. Şimdi aydınlatılması gereken husus, yukarda değindiğimiz amaçların gerçekleştirilmesinin ta-

(7) O. Schiller, Das Agrarproblem der übergroßen Gebiete Asiens, *Berichte über Landwirtschaft*, s. 32. 1954, s. 343-344.

rim kesimimiz yönünden zorunlu olup olmadığıdır.

III. Tarımsal Toprakların Dağılımı

Tarımsal toprakların çiftçiler arasında ne biçimde dağıldığı, aşırı büyük mülkler, hiç topraksız çiftçiler bulunup bulunmadığı konusunda bilgi edinilebilecek kaynaklar «1952 Sonbahar Anketi», «1963 Genel Tarım Sayımı» ve Köy İşleri Bakanlığının yaptırdığı «Köy Envanter Etüdları» dir. Bu istatistiklerin toplanmasında aynı ölçüler kullanılmamış olmasına rağmen, genel eğilimler yönünden karşılaştırmalar yapmanın da büyük bir sakıncası yoktur. Örneğin, 1952 Sonbahar Anketi ve Köy Envanter Etüdları çiftçi ailesini 1963 Tarım sayımı işletmeyi esas almıştır. Fakat

tarım kesiminde genellikle çiftçi ailesi, tarımsal işletmeye tekabül etmektedir. Her üç kaynaktan elde edilen bilgiler bir araya getirildiğinde, tarımsal topraklarımızın aile veya işletmeler arasında dağılımı aşağıdaki görünümü almaktadır.

Tablo 1'den ilk çıkarılacak sonuç, tarım kesimimizde az topraklı ailelerin veya işletmelerin son derece yaygın olduğudur. Gerçekten 0-50 dönüm arasında toprak işleyen aileler ekseriyeti teşkil etmekte olup, 1952 den bu yana toplam tarımsal işletmeler içindeki payları devamlı artmıştır. En son duruma göre, çiftçi ailelerinin % 72.35'i toprakların ancak % 31.34 ünü işlemektedir.

Toprak dağılımı tarımsal böl-

Tablo 1: 1952 Sonbahar Anketi, 1963 Genel Tarım Sayımı ve Köy Envanter Etüdlarına Göre Türkiye'de Tarımsal Toprakların İşletme veya Aileler Arasında Dağılımı (8)

İşletme Büyüklüğü (dönüm)	1952 Sonbahar Anketi		(Yüzde olarak) 1963 Genel Tarım Sayımı		56 İle Ait Köy Envanter Etüdları Sonuçlarına Göre	
	Aile	Arazi	İşletme	Arazi	Aile	Arazi
0— 50	62,1	18,6	68,76	24,38	72,35	31,34
51—100	21,9	20,7	18,12	23,87	16,60	22,98
101—200	10,3	19,3	9,41	23,74	7,92	21,45
200 +	5,7	41,4	3,71	28,01	3,13	24,23
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

(8) İstatistik Umum Müdürlüğü; 1950 Ziraat Sayımı Neticeleri, Yayın No: 371, Ankara, s. 124.

1963 Genel Tarım Sayımı Örnekleme Sonuçları, DİE, Yayın No: 477, Ankara, 1965, s. 6. Köy Envanter Etüdları., Köy İşleri Bakanlığı 56 il sonuçlarından hesaplanmıştır.

geler itibariyle ele alındığında, Türkiye ortalamasından epey sapan oranlara rastlanmaktadır. Bu da Türkiye'nin her yerinde toprak dağılımının aynı özellikleri taşımadığını ve bütün Türkiye için geçerli genellemeler yapmanın sakıncalı olduğunu göstermektedir. Tablo: 2 bize tarımsal bölgeler itibariyle toprak dağılımı oranlarını vermektedir.

ranlara uygun olarak düşüktür. 1963 Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre ortalama işletme büyüklüğü 53.96 dekar, Köy Envanter Etüdleri 56 il sonuçlarına göre ise 52.07 dönümdür. Ancak, ortalama işletme büyüklüğü işletme büyüklüğü grupları, bölgeler ve bunların ortalamaları arasında oldukça farklıdır. Aşağıdaki tablo değinilen konuda toplu bilgi vermektedir.

Tablo 2: Bölgeler İtibariyle Tarımsal İşletmelerin İşledikleri Arazi (9)

Bölgeler	0—50 Dönüm Aile %	Dönüm Arazi %	51—100 Dönüm Aile %	Dönüm Arazi %	101—200 Dönüm Aile %	Dönüm Arazi %	200 den büyük Aile %	büyük Arazi %
Ortakuzey	56,47	26,81	23,45	24,53	14,35	25,78	5,73	22,88
Ege	83,42	50,43	12,47	26,83	3,27	13,75	0,84	8,99
Marmara	73,73	41,62	19,91	31,12	5,19	17,38	1,17	9,88
Akdeniz	81,67	36,12	11,54	21,96	4,62	17,41	2,17	24,51
Kuzeydoğu	70,32	30,06	19,72	26,72	7,02	19,16	2,94	24,06
Güneydoğu	68,35	14,54	15,77	14,97	9,52	18,52	6,36	51,97
Karadeniz	84,79	55,39	12,07	27,26	2,57	11,33	0,57	6,02
Ortadoğu	78,41	35,56	14,50	26,58	5,29	18,75	1,80	18,11
Ortagüney	63,70	20,20	17,00	20,02	13,40	31,41	5,90	28,97
56 il								
Ortalaması	72,35	31,34	16,60	22,98	7,92	21,45	3,13	24,23

Görüldüğü gibi, Güneydoğu, Ortagüney, Akdeniz ve Ortadoğu bölgelerinde ailelerin büyük kısmı toprağın pek azını işlemektedir. Tarımsal işletmelerin işledikleri arazi büyüklüğünde yukarıda verilen o-

Tabloda da görüldüğü gibi, ortalama işletme büyüklüğü bölgeden bölgeye çok fark etmekte, 31.98 dönüm ile 87.80 dönüm arasında değişmektedir. Bu arada tarımsal işletmelerin % 72.35'nin or-

(9) Köy Envanter Etüdleri,..... 56 il sonuçlarından hesaplanmıştır.

Tablo 3 : Bölge itibariyle Ortalama İşletme Büyüklüğü

Bölge	(Köy Envanter Etüdları 56 İl Sonuçları)				Ortalama
	0—50 dönüm	51—100 dönüm	101—200 dönüm	200 + dönüm	
Ortakuzey	41,69	91,81	157,77	350,77	87,80
Ege	19,88	70,71	138,33	351,52	32,87
Marmara	23,11	89,63	137,05	345,73	40,93
Akdeniz	16,78	72,22	143,08	429,62	37,96
Kuzeydoğu	24,07	76,30	153,53	460,86	56,30
Güneydoğu	16,15	72,12	143,73	621,26	75,95
Karadeniz	20,89	70,71	138,33	351,52	31,98
Ortadoğu	18,70	73,51	142,22	402,38	40,10
Ortagüney	19,62	72,85	145,13	297,86	61,88
56 İl Ortalaması	22,55	72,01	141,10	403,08	52,07

talama 22.55 dönüm, 0-50 ve 51-100 dönüm gruplarına dahil işletmeler bir arada düşünülürse, toplam işletmelerin % 88.95'nin ortalama olarak ancak 31.8 dönüm toprak işledikleri ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak tarım kesimimizde küçük işletme tipinin son derece yaygın olduğu söylenebilir.

Köy Envanter Etüdlerinden büyük işletmeler hakkında tatminkâr bilgi edinmek mümkün değildir. Ancak, 1963 Genel Tarım Sayımı bize bu konuda fikir vermektedir. Örneğin, 1963 yılında 1000 dekar-dan fazla alan işleyen işletmeler toplam işletmelerin % 0.14'ünü, işledikleri alan toplam işlenen alanın % 6.51'ini meydana getirmekte ve bu grupta ortalama işletme büyüklüğü 2519.72 dekara varmakta

idi. Hele yalnız 2500 dekar-dan fazla alan işleyen işletmeler ele alınırsa, ortalama işletme büyüklüğü çok artmaktadır. Bu gruba giren işletmeler ortalama olarak 4886.9 dekar işletmekte, toplam işletmelerin % 0.04'nü teşkil ettikleri halde işledikleri alan tarımsal toprakların % 4.3'üne varmaktadır. (10) Toprak ihtiyacının son derece artmış olduğu tarım kesimimizde fazla yaygın olmamakla beraber, büyük işletmelerin bulunduğu görülmektedir.

Yukarıda da değindiğimiz gibi, toprak dağılımı bölgeden bölgeye farklı olmaktadır. Köy Envanter Etüdları sonuçlarına göre hesaplanan toplanma oranları da bu durumu teyid etmekte ve değişik bölgelerdeki toprak temerküzü hakkında fikir vermektedir.

(10) 1963 Genel Tarım Sayımı Örnekleme Sonuçları..... s. 6 dan hesaplanmıştır.

Tablo : 4 Bölgeler İtibariyle Toplanma Oranları

Bölgeler	Toplanma Oranları
Ortakuzey	0.397
Ege (x)	—
Marmara	0.327
Akdeniz	0.479
Kuzeydoğu	0.453
Güneydoğu	0.703
Karadeniz (x)	—
Ortadoğu	0.432
Ortagüney	0.544
56 İl Ortalaması	0.477

(x) Ege bölgesinin 9 ilinden yalnız 6'sının, Karadeniz bölgesinin 9 ilinden yalnız 3'ünün sonuçları mevcut olduğundan bu bölgelere ait toplanma oranları hesaplanmamıştır.

Özellikle Güneydoğu, Ortagüney ve Akdeniz bölgelerinde toprak temerküzünün Türkiye ortalamasının üstünde olduğu dikkati çekmektedir.

112. Çağdışı toprak rejimi

Ayrıca, tarım kesimimizde bir taraftan toprak dağılımını adaletsiz hale getiren, diğer taraftan çağdışı sosyal ve ekonomik ilişkilerin

Tablo : 5 Bölgeler İtibariyle bir şahsa, bir aileye veya bir sülâleye alt köy sayıları

Bölgeler	Köy sayısı
Ortakuzey	7
Ege (x)	8
Marmara	11
Akdeniz	154
Kuzeydoğu	93
Güneydoğu	360
Karadeniz (xx)	2
Ortadoğu	71
Ortagüney	9
Toplam	715

(x) Bölgenin 9 ilinden yalnız 6'da

(xx) Bölgenin 9 ilinden yalnız 3'de

sürmesine sebep olan köy sahipliği de bulunmaktadır. Bugün yalnız 56 ilimizde 715 köy bir şahsa, bir ailey veya bir sülâleye ait bulunmaktadır.

Güneydoğu, Ortadoğu ve Akdeniz bölgelerinde birbirine komşu bulunan sekiz il (Urfa, Mardin, Diyarbakır, Siirt, Elâzığ, Tunceli, Gaziantep, Hatay) sınıfları içinde bir şahsa, bir aileye veya bir sülâleye ait 567 köy bulunmaktadır. Çağdışı toprak rejiminin göstergesi olan köy sahipliğinin yaygın olması, sözü edilen yörede yeniden düzenleme ihtiyacını açık olarak göstermektedir.

113. Hiç topraksız çiftçiler

Tarım kesimimizde yeniden düzenlemeyi gerekli hale getiren bir diğer faktör de hiç toprağı ol-

mayan çiftçi ailelerinin önemli miktarda olmasıdır. 1963 Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre, toplam tarımsal işletmelerin % 8.789'nı meydana getiren 308 899 işletmenin hiç toprağı yoktur. Halbuki hiç topraksızların oranı Köy Envanter Etüdləri sonuçlarına göre çok daha yüksektir. Gerçektende 56 il sonuçlarına göre 1 039 478 ailenin hiç toprağı yoktur ki bunlar illerdeki çiftçi ailelerinin % 31,162'ne ulaşmaktadır. Topraksız ailelerin bölgeler itibariyle dağılımı aşağıda görüldüğü gibidir.

Topraksız işletmeler oranının az veya çok olmasında bölgedeki toprak temerküzü ile tarımsal nüfus yoğunluğu etkili olmaktadır. Örneğin, Güneydoğu bölgesinde, tarımsal nüfus yoğunluğu fazla yüksek olmadığı halde, toprak temer-

Tablo : 6 Köy Envanter Etüdləri 56 il sonuçlarına göre bölgeler itibariyle hiç toprağı olmayan ailelerin toplam çiftçi ailesine oranı (%)

Bölgeler	Hiç topraksız aileler %
Ortakuzey	30.92
Ege	26.27
Marmara	25.69
Akdeniz	31.96
Kuzeydoğu	30.27
Güneydoğu	43.08
Karadeniz	32.65
Ortadoğu	34.20
Ortagüney	29.11
56 il ortalaması	31.16

küzünün yüksek olması topraksız çiftçi ailesi sayısını arttırmıştır. Aynı durum Ortadoğu bölgesi için de söz konusu olabilir.

114. Tarımsal işletmelerin işledikleri arazinin çok parçalanmış olması

Tarım kesiminin önemli bir diğer porblemidir tarımsal işletmelerin işledikleri arazinin çok parçalanmış olmasıdır. Daha önce belirttiğimiz tarım kesimimizde küçük işletmelerin yaygınlığı ile bu nokta birleşince, tarımsal toprakların son derece küçük parçalara bölünmüş olduğu gerçeği kendini göstermektedir. 1950 ve 1963 Tarım Sayımlarına göre tarımsal iş-

nemli bir değişiklik eğilimine rastlanmamaktadır. Ancak, bir parça arazi işleyen işletmelerde belirli artış gözükmemektedir. Herşeye rağmen, bu kadar parçalanmış arazi üzerinde modern teknoloji ile ekonomik olarak tarım yapma olanakları yoktur.

115. Toprak reformu ile neler başarılabılır?

Bundan önceki bölümde toprak reformunu gerekli kılan nedenlerin varlığını saptamış olduk. Şimdi toprak reformu kapsamına giren tedbirlerle değinilen problemlerin ne derece çözümlenebileceğini ortaya koymak gerekmektedir.

Bir kere, toprak dağılımındaki

Tablo : 7 Tarımsal işletmelerin işledikleri arazinin parçalanma durumu (11)

Parça sayısı	İşletmeler 1950 %	1963 %
1	5.4	9.6
2—3	22.7	20.8
4—5	23.2	19.9
6—9	26.1	24.9
10+	22.6	24.8
	100.0	100.0

letmelerin işledikleri arazinin parçalanma durumu şağıdaki gibidir.

1950-1963 Döneminde toprakların parçalanması yönünden, ö-

adaletsizliği ortadan kaldırmak toprak reformu ile sağlanabilir. Bu konuda ilk ciddi teşebbüs 11.Haziran. 1945 tarihinde kabul edilen 4753

(11) İstatistik Umum Müdürlüğü, 1950 Ziraat Sayımı Neticeleri, s. 9
1963 Genel Tarım Sayımı Örneklem Sonuçları, s. 2

sayılı, Çiftçiyi Topraklandırma kanunu ile yapılmıştır. Ancak bu konunun uygulaması sırasında kamuya ait toprakların az topraklı veya topraksız köylüye dağıtılması ön plâna alınmış, büyük özel arazinin sınırlandırılması ve kamulaştırılarak dağıtılması yoluna pek az gidilmiştir. Gerçekten de 1951-1960 yılları arasındaki on yıllık dönemde Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu çerçevesi içinde dağıtılan 18 737 565 dönüm arazinin ancak 86 477 dönümü özel şahıslara aittir. (12) Esasen, 22.3.1950 tarih ve 5618 sayılı kanunla yapılan değişiklik bu kanunun bir toprak reformuna esas olabileme özelliğini ortadan kaldırmıştır. Çünkü, kanunun 17. maddesinin kaldırılması ile kamulaştırma sınırı geniş topraklı bölgeler için 5000, dar topraklı bölgeler için 2000 dönüm olarak kalmıştı. Kaldığı, topraksız köylüye toprak dağıtılırken toprak sağlanacak kaynaklar arasında özel şahıslardan kamulaştırma ile elde edilecek topraklara kanun devamlı olarak en son sırada yer vermiştir.

Sonuç olarak, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile yapılan teşebbüs, toprak dağılımında adalet sağlanması hususunda az topraklı veya hiç topraksız köylüyü toprak sa-

hibi yapmak yönünden dağıtılan toprak miktarının sınırlı kalması, özel şahıslara ait büyük mülklerin pek dağıtılmaması sebebiyle başanlı olmamıştır. Ayrıca uygulama, hazine topraklarının gelişi güzel elden çıkarılması ile bugün yapılacak sistemli bir toprak reformunu zorlaştırabilecek sonuçlar doğurmuştur.

Yapılacak toprak reformu sırasında, belli büyüklüğün üzerinde olan özel mülkelerin az topraklı ve topraksız çiftçiye dağıtılması, toprak dağılımında adaletin sağlanması yönünden olumlu karşılanacak bir harekettir. Ayrıca, özel şahısların ekonomik ve sosyal gücünün sınırlandırılması da bu suretle sağlanmış olur. Diğer taraftan, büyük mülklerin dağıtılması sırasında köy sahipliğinin tasfiye edilmesi imkânı doğduğundan, çağdışı toprak rejimi de ortadan kaldırılabilir. Öyleyse Türkiye'de ciddi bir toprak reformu, toplumun sosyal ve ekonomik koşullarına uygun olarak belirlenecek bir büyüklüğün üstünde kalan özel mülkeleri kamulaştırmayı ve az veya hiç topraksız çiftçiye dağıtmayı öngörmek zorunludur.

Tabii ki, dağıtılacak toprak yalnız özel mülklerin kamulaştırılması

(12) Kemal Fikret Arık, **Mukayeseli Toprak Reformu II.**, TODAİE Reform Serisi XI, Ankara, 1962, s. 172.

ile sağlanmayacaktır. Kamu yararı yönünden bir sakınca yoksa, kamuya ait topraklar da toprak reformu sırasında dağıtılacaktır.

Biz dağıtılacak toprak için önemli bir kaynak olarak kasaba veya şehirde oturduğu halde, köylerde tarım arazisine sahip olanların topraklarını görmekteyiz. Bu gruba giren toprakların önemli bir kısmı dağıtılabılır. Gerçekten de diğer birçok ülkede yapılan toprak reformunda bu yönde uygulama olmuş, toprağının başında olmayanların toprakları dağıtılmıştır. (13)

Köy Envanter Etüdları sonuç-

larına göre, ülkemizde kendisi köyde oturmadığı halde köyde arazisi olanların toprakları önemli miktardadır.

Tablo 8 de kolayca görüldüğü gibi bazı bölgelerde bu gruba dahil arazi bölgede işlenen alanın önemli bir kısmını meydana getirmektedir. Sonuçları alınan 56 ilde 22 859 533 dönüme varan arazinin önemli kısmı dağıtılarak toprak dağıtımında ferahlık sağlanabilir ve bizzat toprağı işleyen çok miktarda çiftçi toprak sahibi yapılabilir.

Kısaca özetlersek; dağıtılacak

Tablo 8 : Kasaba veya Şehirde Oturup Köyde Arazisi Olanlar ve Sahip Oldukları Arazi (14)

Bölgeler	Aile Sayısı	Sahip Olunan Arazi (dönüm)	Bölgede İşlenen Alana Oranı %
Ortakuzey	34 390	2 450 005	10,49
Ege	42 343	1 354 429	15,28
Marmara	30 949	1 576 158	15,09
Akdeniz	39 346	4 964 724	50,13
Kuzeydoğu	8 756	888 741	8,79
Güneydoğu	12 789	7 351 936	52,56
Karadeniz	8 173	318 275	5,96
Ortadoğu	16 027	1 532 785	17,39
Ortagüney	35 490	2 222 480	12,34
56 İl Toplamı	228 263	22 859 533	20,95

(13) Bakınız: Dore, R. P., *Land Reform in Japan*, Oxford University Press 1954.
Agrarstruktur und Agrarreform in den Ländern Süd- und Südostasiens., Parey Verlag. Berlin U. Hamburg 1964.

Tang, H.S., *Land Reform in Free China*, Chinese-American Joint Commission on Rural Reconstruction, Taipei, 1954.

(14) Köy Envanter Etüdları..... Tablo 30'dan hesaplanmıştır.

toprakları büyük özel mülklerin belli sınırı aşan kısımlarını, arazisi başında oturup işlemeyenlerin arazilerini kamulaştırarak ve dağıtılmasında sakınca bulunmayan kamu topraklarını tahsis ederek sağlamak mümkündür.

Toprak reformunun bir diğer amacı tarımsal işletmelerin parçalanmış topraklarını birleştirmek, toplulaştırmaktır. Genellikle arazi toplulaştırılmasının iki yönü bulunmaktadır. İlki küçük veya büyük tarımsal işletmelerin işledikleri çok parçalı arazinin birleştirilmesidir. İkincisi ise aşırı derecede küçülmüş, cüce tarımsal işletmelerin arazi toplulaştırılması ile cesametlerinin büyütülmesidir.

Daha önceki açıklamalarımızdan da kolayca anlaşılabileceği üzere ülkemizde her iki tip arazi toplulaştırılmasına şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır. Toprak dağıtımı yapılırken değişim ile parçalanmış toprakların birleştirilmesi daha kolay başarılabilir. Az topraklı işletmelere bir taraftan toprak verilirken diğer taraftan parçalı topraklarını değişimle birleştirmeleri şartı koşulabilir.

Küçük işletmelerin büyütülmesi amacıyla girilecek toplulaştırma daha zor bir iş olarak görülmektedir. Çünkü üretilecek ürün çeşidi, iklim, toprak durumu ve ü-

retimde kullanılacak teknoloji he-saba katılarak yaklaşık olarak bulunacak optimum işletme büyüklüğüne yetecek toprağı bugün bütün çiftçi ailelerine sağlamak güçtür. Optimum işletme büyüklüğüne sahip olmayan tarımsal işletmeler toprak reformundan sonrada bulunacağına göre yapılması gereken şey küçük işletmeleri daha büyük işletmelerin sağlayacağı avantajlardan yararlandıracak bir organizasyona dahil etmektir. Bu konuda alınacak tedbirler toprağın işletilmesi ile ilişkili olmaktadır.

12. Toprağın İşletilmesine İlişkin Reform

Bütün diğer az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de tarım kesiminde şiddetli bir nüfus baskısı bulunmaktadır. Bu sebeptendir ki tarım kesiminde işletmelerin işledikleri alan küçüktür. Yapılacak bir toprak reformunun dağıtılacak topraklarla hiç topraksız ve az topraklı çiftçiler optimum işletmeler kuracak kadar toprak sağlaması mümkün değildir. Böyle olunca toprak reformu ile tarım kesimi toplam üretimini arttırmak imkânı bulunmamaktadır. Çünkü küçük işletmelerin sahibi, genellikle bilgi seviyesi düşük, kapital sağlama olanakları son derece sınırlı çiftçilerin önceye oranla daha çok üretim yapmaları beklenmez. Öyleyse

tarım kesimi üretimini arttıracak tedbirleride toprak reformu ile birlikte getirmek gerekecektir.

Bu konuda ilk yapılacak işlerden biri küçük tarımsal işletmeleri daha ileri bir teknoloji ile kârlı olarak tarım yapabilecek büyüklükteki işletmeler haline getirmek olmalıdır. İşletme büyüklüğü meselesi söz konusu olunca karşımıza optimum işletme problemi çıkmaktadır. Çiftçi nüfusu başına üretimi maximum kılan optimum işletme büyüklüğü bir kaç faktöre bağlı olan bir değişkendir. Bu konuda etkili olan faktörler; emek-toprak oranı, bir taraftan toprak çeşidi, diğer yönden pazar tarafından belirlenen toprak kullanımı tipi, kapital arzı ve teknoloji seviyesi ile belirlenen üretim metodlarıdır. (15) Böyle olunca optimum işletme büyüklüğü değişik yerlerde ve değişik dönemlerde farklı olacaktır. Sonuç olarak optimum işletme büyüklüğü konusunda genelleme yapmanın imkânsız olduğu söylenebilir. Her toplum ve bölgenin kendi özel koşulları nazara alınarak optimum işletme büyüklüğünü tayin etmek en doğru yol olarak gözükmektedir. Ülkemizin çeşitli bölgeleri için bütün özel koşullar göz önünde bulundurularak tayin olunan işletme

büyüklüğüne küçük işletmeler kooperatif halinde teşkilâtlandırılarak ulaşılabilir. Kooperatif üyesi olan işletmeler sahibi oldukları arazinin mülkiyet hakkını muhafaza ederler, bütün çiftçiler kendi topraklarını işlerler, fakat meydana getirilmiş ünitelerin bozulmaması için de gereken hukukî tedbirler alınır. Sözü edilen kooperatif tek amaçlı olmamalı, tarım kesiminde karşılaşılan bütün problemleri çözümleme görevini üzerine almalıdır.

İlk olarak küçük işletmelerin tek tek temin etmeleri mümkün veya kârlı olmayan kapital teçhizatı kooperatif tarafından sağlanabilir. Bu arada çeşitli makineler, sulama tesisleri, birlikte yararlanılabilecek depolama tesisleri v.s. düşünülebilir.

Genellikle toprak reformu ile toprak sahibi olan çiftçiler ve diğer küçük çiftçilerin teknik bilgi seviyeleri oldukça düşüktür. Tarım kesimi üretiminin yükseltilebilmesi için toprak reformundan sonra çiftçilere teknik bilgi aktarımının son derece yoğunlaştırılması, hattâ onların bazı hususlarda idare edilmeleri gerekecektir. Küçük çiftçilerin bütün teknik problemlerini kooperatif çözecektir. Böylece daha önce kiracı,

(15) Doréen Warriner, *Land Reform in Principle and Practice*, Clarendon Press Oxford, 1969,

s. 38.

yarıcı, tarım işçisi olarak çalışan yeni çiftçiler için büyük toprak sahibinin fonksiyonlarını daha iyi yürütmek üzere kooperatif yüklenecektir. Kooperatif bu arada bölgenin tüm koşullarını gözönünde bulundurarak en uygun ürünlerin yetiştirilmesini teşvik edebilir. Böylece daha önce o bölgelerde hüküm süren otarşik ekonomik düzen yavaş yavaş ortadan kalkar ve toplam üretim düzeyinde yükselme olabilir.

Şimdiye kadar çiftçiler, özellikle küçük çiftçiler, tarımsal kredilerden pek yararlanamamışlardır. Ayrıca verilen tarımsal kredilerin amaca uygun olarak kullanılıp kullanılmadığıda yeterli ölçüde kontrol edilmemiştir. Reformdan sonra çiftçiye verilecek kredilerde sözü edilen kooperatifler düzenleyici ve kontrol edici tarzda görevlendirilebilirler. Bu düzen içinde kredi verilmesi ve kontrolu hususunda etkili biçimde çalışan bir organizasyon kurulabilir. Böylece hem küçük çiftçi krediye kavuşur. Hem de istenen coğrafi bölgeler, istenen ürünler arzalandığı şekilde desteklenebilir. Ayrıca tarımsal kredilerin normal koşullarla küçük çiftçiye kadar ulaştırılması «teşkilatlanmamış kredi piyasası» olarak adlandırılan ağır koşullarla kredi veren özel şahısların faaliyet alanını sınırlandırır.

Tarım kesiminde şimdiye ka-

dar değindiğimiz görevleri üzerine alan kooperatiflerin veya bunların bir kaçının bir araya gelmesinden doğacak kooperatif birliklerinin başarımları gereken en önemli görevlerden biride tarımsal ürünler pazarının düzenlenmesidir. Bugün çok sayıda küçük çiftçi tarımsal ürünler pazarında az sayıda alıcı karşısında güçsüz olarak bulunmaktadır. Bazı ürünlerde devlet tarımsal ürünler pazarını düzenleme çabası içindedir. Ancak devletin çabaları bütün tarımsal ürünleri kapsamadığı gibi, ele aldığı ürün pazarında da her zaman amacına ulaşmamaktadır. Halbuki kooperatife üye olan çiftçiler ürünlerinin pazarlamasını kooperatiflere veya kooperatif birliklerine devrettiklerinde tarımsal ürünler pazarındaki durumları bugüne oranla çok daha güçlü olacaktır. Diğer taraftan pazar organizasyonu daha basit hale geleceğinden pazarlama maliyetleri düşecek, devletin tarımsal ürünler için uygulayacağı fiat politikası da bu organizasyon içinde etkilerini daha iyi gösterebilecektir. Kooperatifler üretim esnasında üretici yararına yaptıkları masrafları üreticilerin ürünlerinin satış hasılatlarını öderlerken tahsil edebilirler.

Az gelişmiş ülkelerde tarım kesiminde toprak reformu yapıldıktan sonra üretim artışı sağlayabilmek amacıyla devletin geniş ölçü-

de müdahalede bulunması gerekmektedir. Devletin tarım kesimine yön verirken kullandığı araçlardan en önemlisi ise kooperatifler olmaktadır. Gerçektende Mısır, Suriye, Irak, İsrail, Meksika, Pakistan, Seylan, Malezya, Güney Vietnam ve daha birçok ülkelerde tarım kesiminde kooperatifler değişik fonksiyonlar görmektedir. (16) Yukarıda belirttiğimiz biçimde kooperatifler tarım kesimimizin önemli problemlerinin çözülmesinde ve üretimin artmasında önemli rol oynayabilirler.

13. Tarım kesiminde yerleşme düzeninde reform ihtiyacı

Ülkemizde kırsal yerleşme düzeni son derece dağınıktır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânına göre bugün köy kanununun uygulandığı ve idarî yapı içinde köy olarak tanımlanan 35 441, idarî yönden köy kanununun uygulandığı yerleşme birimlerine bağlı veya özel izinle köy kanununun uygulanmakta bulunduğu 29 836, toplam olarak 65 277 yerleşme birimi bulunmaktadır. Yine plânın verdiği rakamlara göre köylü nüfusun yüzde 7.5

u 1-150, yüzde 54.9'u 151-500, yüzde 27.8'i 501-1000, yüzde 9.8'i daha fazla nüfusa sahip yerleşme birimlerinde yaşamaktadır. (17) Ayrıca toplam köylerin % 30'unun orman içinde veya civarında bulunduğu ve bunlarında % 38'inin bulundukları yerlerde kalkındırılmalarının mümkün olmadığı ileri sürülmektedir. (18)

Yerleşme birimi sayısının 65 bini geçtiği tarım kesimimizde çeşitli hizmetlerin yerleşme yerlerine götürülmesi ve burada yaşayanların çeşitli ihtiyaçlarının yeterli ölçüde karşılanması çok güç, hattâ imkânsızdır. Yerleşme yönünden de bir düzenlemeye gitmenin, yerleşme yerleri sayısını azaltıcı tedbirler almanın tarım kesiminde yapılacak yeniden düzenlemenin hedefleri arasında yer alması gerekmektedir. Tarım kesiminde bünyesel değişiklikler yapılırken bu problemde çözümüne teşebbüs edilmelidir. Yapılacak incelemelerden sonra belli yerleşme birimleri merkez kabul edilebilir. Ve civardaki yerleşme yerlerinin burası ile birleşmesi sağlanabilir. Yerleşme yer-

(16) Frithjof Kuhn, Agrarreformen, in *Handbuch der Landwirtschaft und Ernährung in den Entwicklungsländern*, Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 1967, s. 337, 340.

Otto Schiller, Die Kooperation in Landwirtschaft, in: *Handbuch der Landwirtschaft und Ernährung in den Entwicklungsländern*,.... s. 382-383.

(17) Kalkınma Plânı İkinci Beş Yıl 1968-1972, Ankara, 1967, s. 237.

(18) İbid..... s. 245.

leri birleştirilmesinde yerine göre kanun hükmünden veya teşvik edici tedbirlerden yararlanılabilir.

Ancak bu amacın gerçekleştirilmesi ile kırsal yerleşme yerlerine hizmet götürme maliyetinden büyük tasarruf sağlanacak, kurulacak idarî merkezlerde köylerden şehirlere olan akımı yavaşlatıcı yönde etkili olabilecektir.

2. Sonuç

Bugün tarım kesimimizde reform ihtiyacının kuvvetli olarak hisedildiği, koşulların reform yapılmasını zorunlu kıldığı söylenebilir. Gerçektende topraksız ve az topraklı çiftçilerin büyük orana varması, buna mukabil bazı bölgelerde köy sahipliğine kadar vararak çağdışı toprak rejiminin izlerini de taşıyan büyük toprak sahipliğinin bulunması, tarımsal işletmelerin topraklarının çok parçalı olması reforma zorlayan atmosferi yarat-

mış bulunmaktadır.

Ancak toprak reformunun bütün çiftçilere arzuladıkları miktarda toprak sağlayacağını düşünmek hatalı olur. Buna rağmen topraksız köylüye toprak dağıtılması, aşırı büyük mülklerin parçalanması ve köy sahipliğine son verilmesi tarım kesiminde olumlu bir hava yaratacak, sosyal ve ekonomik ilişkilerin daha sıhhatli temellere dayanmasını sağlayacaktır.

Küçük işletmeleri toplulaştırarak, optimal büyüklükte işletmeler yaratan, küçük çiftçilere yoğun ve etkili şekilde bilgi aktarımını, kredi dağıtımını ve kontrolünü, üretilen ürünlerin pazarlamasını üzerine alan kooperatifler sistemi tarım kesimi üretiminin arttırılmasında büyük rol oynayacaktır.

Son olarak kırsal yerleşme yerlerinin toplulaştırılması tarım kesimine yapılacak yatırımlarda önemli tasarruf sağlayacaktır.

Tablo I : TÜRKİYE TOPRAKLARININ BÖLÜNÜŞÜ

	1938		1948		1960		1967	
	bin ha.	%	bin ha.	%	bin ha.	%	bin ha.	%
Ekilen	8463	11,10	9477	12,20	15305	19,80	15513	19,87
Nadas	4695	6,17	4423	5,70	7959	10,93	8323	10,66
Bağ, Bahçe, Meyvelik Zeytinlik	1310	1,73	1508	1,94	2060	3,05	2414	3,09
Çayır, Mer'a	41068	53,80	38330	49,33	28658	35,90	26135	33,50
Orman	10386	13,65	10492	13,50	10584	13,55	12578	16,11
Ürün Getirmeyen	10312	13,55	13468	17,33	13132	16,77	13095	16,77
Toplam	76234	100,00	77698	100,00	77698	100,00	78058	100,00

Kaynak : DİE Yayınları

Tablo II : TÜRKİYE'DE EKİLİŞLER VE ÇAYIR, MER'A ALANININ GELİŞMESİ

Yıl	Her Yıl Ekilen	Nadas	Toplam	Çayır-Mer'a
1948	100	100	100	100
1949	94,86	96,63	95,42	101,59
1950	104,12	105,67	104,61	98,63
1951	111,84	105,62	109,62	109,87
1952	124,24	126,29	124,89	90,76
1953	137,39	130,92	135,33	86,86
1954	139,36	144,87	141,12	84,63
1955	149,88	153,58	151,06	80,90
1956	153,59	178,54	161,53	76,93
1957	151,86	175,65	159,43	77,61
1958	155,78	180,89	163,72	76,00
1959	158,48	179,06	165,03	75,69
1960	161,49	179,94	167,36	74,76
1961	156,62	179,69	166,01	75,05
1962	160,04	181,95	167,01	74,60
1963	161,19	195,27	171,38	73,72
1964	162,15	191,63	171,53	73,79
1965	161,38	193,23	171,51	73,65
1966	163,06	192,81	172,53	73,08
1967	163,69	188,17	171,48	68,18
1968	162,49	196,51	173,32	

Kaynak: DİE Yayınlarından Yararlanılarak Hesaplanmıştır.

Devalüasyon ve Enflasyon

Fahri HAKÇOBANI
Maliye Bakanlığı
eski Hesap Uzmanı

Tıp sahasında birçok hallerde ameliyat, insanların sağlığını düzeltmek için nasıl bir zaruret ise, iktisadî hayatta da bazı durumlarda ekonomik bünyeyi canlandırmak için devalüasyon yapmak, aynı şekilde kaçınılmaz bir ameliyat olur. Türk parasının, 10/Ağustos/1970 günü yapılmış olan ayarlaması da böylece mecburî bir operasyondur.

Devalüasyon niçin kaçınılmaz bir ameliyat oldu?

İktisadî yarışmada Türk milleti'nin geri sıralarda kalmaması, hiç olmazsa ortalarda koşması, muvafık ve muhalif bütün vatandaşlarımızın uzun yıllardan beri ortak bir arzusuydu. Bu isteğin gerçekleşmesinin şartını, 27 Mayıs devriminden sonra plânlı bir ekonominin

kurulup işleminde gördük. Bu şüphesiz ki, makûl bir düşünceydi. Bu plân çerçevesi içinde antrenörlerimiz (Devlet Plânlama Teşkilâtı) ve teknik direktörlerimiz (Siyasî İktidarlar), atletlerimizin (Sanayi, Ziraat, vs.) belli bir sür'atte koşmalarını öngördüler. Bu hızdan aşağı koşulursa, yarışta başarı sağlanamayacağı genellikle kabûl ediliyordu. Gerçekten % 7'den düşük kalkınma hızı, Türk ekonomisini, hedefine ulaştıramazdı. Türk antrenörleri ve teknik direktörleri atletlerimizi 1962'den sonra bu hızda koşturmağa çalıştirdılar. Amma, atletlere gereken teknik ve moral kondisyon, lâyıkı ile temin edilemediği için sonunda, 1969 senesinde bunların nefesi kesilip hızı % 6'ya doğru düşmeğe başladı. Yetkili-

ler, bu vakıayı gördükten sonra at-letlerimizi ameliyat masasına yatırıp nefes borularındaki arızayı gidermek üzere cerrahî bir müdahale yapılmasına karar verdiler. Bu, % 66,67 nisbetinde bir devalüasyon ameliyatı olacaktı. Doktorları bu ameliyat kararına sevk eden düşünceleri şöylece özetleyebiliriz:

Çeşitli sebep ve mecburiyetlerin tesiri ile iç fiatlar umumî seviyesi, dünya fiatları seviyesinin üstüne çıkmıştı. Bu hastalığa karşı yıllardan beri verilen muhtelif ilâçlar, hastayı iyileştirmede. İhracatta vergi iadesi, işçi dövizlerine farklı kur tatbiki, ithalâtta yüksek dozajlı teminat nisbetleri gibi ilâçlar, palyatif bir tedaviden öteye geçememiştir. O halde ameliyattan başka çıkar yol mevcut değildir. Nasıl ki, tıbbî bir ameliyatta evvelâ hasta vücut üzerinde bir takım tedbirler almak ve takviyelerde bulunmak, operasyondan sonra da nekahet devresi boyunca bir çok ihtimamlar göstermek şart ise, nakdî ameliyatta da bu hususlara aynı derecede dikkat edip gereğini yerine getirmek zarureti vardır.

DEVALÜASYON ÖNCESİ ALINAN TEDDİRLER

Bunlardan birincisi, bankaların ticarî krediler musluğunu gereği kadar kesmektir. İkincisi ise, Finansman Kanunu, Gider Vergileri

kanun ve kararnameleri koymak suretiyle yüksek seviyelerdeki satın alma gücünü budayarak (aşırı talep) hacmini kısıtlamaktır. Hükümet, almış olduğu bu iki isâbetli tedbir sâyesinde, her devalüasyondan sonra zuhûru muhtemel bir enflasyonu önlemek istemiştir. Bu tedbirler cidden başarılı olmuş, gayrı menkûl sahasındaki son zamanların muazzam spekülâtif hareketleri tamamen kesilmiş, ithal emteasındaki hızlı fiat yükselmeleri temayülû de durmuştur. Hükümetimiz şimdi, gerekli ithalâtı uzun süre besleyebilecek döviz rezervine sahiptir. Bu imkân sâyesinde, devalüasyondan sonra, evvelce açılmış akreditiflerin döviz transferleri sür'atle icra edilmeğe başlanmıştır. Bu isâbetli davranış karşısında bir çok ithalâtçı, önceden açtırmış oldukları akreditifleri iptal etme çabasına düşmüşlerdir. Bu yolda vâki müracaatlara teminatların irad kaydedilmeyip iade edilmesi keyfiyeti de müsbet bir tedbir olmuştur.

DEVALÜASYON, UMUMİ FİAT SEVİYESİNİ NE NİSBETLERDE YÜKSELTECEK TİR?

Bazı ilim ve siyaset adamları, devalüasyonun, % 67 nisbetinde bir fiat yükselişine, yâni enflasyona dönüşeceği iddiasındadırlar. Ben bu görüşe katılamıyorum. Odukça uzun bir süre geçtikten son-

ra, en çok yüzde yirmi nisbetinde bir fiat yükselişi olabileceği kanaatındayım. Düşüncemin dayanaklarını şöylece sıralıyorum :

1 — 1969 yılı sonu itibariyle 800 milyon Dolar ithalât ile 550 milyon Dolar ihracaatımız olduğuna göre dış ticaret hacmimizin, 130 milyar liraya varmış olan gayri sâfi millî hâsıla içindeki nisbeti ancak yüzde on gibi bir yer işgâl etmektedir. Para ayarlaması, öncelikle bu sahada vasıtasız (dolaysız) tesir icra eder; ekonomimizin, bunun dışında kalan kesimlerine devalüasyonun tesirleri ancak dolaylı yollarla, uzun sürelerde ve daha düşük nisbetlerde olur. Böylece hiçbir devalüasyon, yapıldığı nisbette umumî fiat yükselişine müncer olmaz.

2. — Devalüasyon yapılacağı şâyiaları uzunca bir müddet yaygın hâle gelmişti. Bu zaman zarfında bilhassa liberasyon emteasında büyük stoklar yapıldı, ticarethaneler, depolar doldu. Bu arada tabiatıyla ithalâtçı ve toptancı tüccar, bankalara bir hayli borçlanmış oldu.

3 — Devalüasyondan önce akreditiflerin transferleri, yaklaşık olarak oniki ay gecikme ile yapılabilirdi. Bu gecikme, banka faiz ve komisyonları dolayısıyla gümrüksüz mâliyet bedeline takriben yüzde yirmi nisbetinde bindirmiş olu-

yordu. Bundan böyle transferler, zamanında icra edilebilirse, bu nisbette mâliyet bedelleri düşmüş olacaktır.

4 — İthalât teminatları yarı yarıya düşürülmüştür. I. No.'lu liberasyon listesine giren ithalâtta evvelce % 90 olan teminat % 45'e indirilmiştir. Hattâ bazı mallarda bu nisbet daha da aşağı indirilmiştir. II No.'lu liberasyon listesinin % 120 olan teminatı da % 60'a düşürülmüştür. Bu suretle ithal malları mâliyetinde bu bakımlardan da gerileme olacaktır.

5 — Diğer bir ithâl malı mâliyet unsuru olan damga resmi de % 25'den % 10 nisbetine indirilmiştir.

6 — Çok mühim olan bir husus da son yıllarda ithalâtçıların % 50'den aşağı bir kârla çalışmaz oluşudur. İthalât zorlukları, ithalâtçıya bu fırsatı bugüne kadar rahatça temin etmiştir. Bundan böyle transferler muntazaman, vaktinde yapılabilirse, ithalâtçı kâr hâdleri bir hayli düşmüş olacaktır.

«Aman, ihtiyacım olan malı, yarın daha pahalı alacağım, ya da bulamayacağım» korku ve endişesinden alıcı da kurtulabilirse, ithal malları piyasasındaki AŞIRI TALEP de zâil olur. Bu suretle spekülâtif fiatlar da kaybolup gider.

7 — Devalüasyondan beklenen faydaların uzun müddet devam edebilmesi için gerekli olan İÇ FİATLAR İSTİKRARI'nı sağlamak, şarttır. Bu şartın temini için de fırsatchılara göz açtırmamak lâzımdır. Halkın mübrem ihtiyaç maddelerinin, bilhassa yiyecek ve giyecek eşyasının fiatlarının aşırı yükselmesini önleyici tedbirlerin alınması ve bu arada Sümerbank, Etibank gibi devlet müesseseleri mallarının fiatlarına mümkün mertebe zam yapılmaması gerekir.

8 — Bu arada sanayicilerimize düşen önemli bir görev vardır. Bugüne kadar umumiyetle alışılan yüksek kazanç nisbetlerinden vazgeçmeleri gerekmektedir. Mamûlleri içinde ithal ham maddeleri veya yardımcı malzemeleri bulunan sanayicilerimiz, bunların yeni ithal mâliyetlerinin yükseldiği ge-

rekçesiyle mallarına zam yapmaları yerine, yüksek kâr nisbetlerinden kısmen fedakârlık yapmaları, ya da mâliyeti düşürücü teknolojik ve bilimsel yolları arayıp bulmaları icab eder. Böyle hareket aslında Ortak Pazar'a geçiş için de gerekli bir şarttır. Bunun yanında, sanayicilerin bu tutumları, Sendikalar'ın aşırı ücret zammı isteklerini de mümkün mertebe önlemiş olur ki, bu husus da devalüasyonun başarısı için önemli bir faktördür.

Bu şartların temini halinde, yukarıda belirttiğimiz sebepler dolayısıyla ben ithal malları fiatlarında paramızın devalüasyonu nisbetinde bir yükselme olacağı iddiasına katılamadığım gibi aksine, bu operasyondan, iktisadî hayatımıza istikrar ve canlılık gelebileceği ümidindeyim.

Yeni Çağ İçin Yeni Takvim

Senan BİLGİN

Bonoların vadesi ne zaman geliyor? Bu ay ne kadar fazla mesai alacağım? 6853 liranın ekimin altısına kadar faizi nedir? Haziranın ilk ve üçüncü salıları ayın kaçına geliyor? Acaba hangi gün doğmuşum? Bunlar, bugün kullandığımız, ay ve yıl uzunluklarını değiştirdiği, gün devirleri ile ahengi olmayan Gregoryen takviminin bizleri yoran on binlerce hesabından sadece bir kağıdır. Pek azımız, her gün bir yaprağını kopardığımız takvimin, çağımızın ihtiyaçlarına ne dereceye kadar uyduğunu düşünmüştür. Belki de düşünmenin gereğini duymamışızdır. Ama farketirmeden kullandığımız takvim bizleri sıkmakta, bunaltmaktadır.

Gregoryen takviminin en çok bunalttıklarından biri olan yenilik taraftarı, Hong Kong Üniversitesi iktisat profesörlerinden Stuart Kirby çok ilginç ve yararlı bir takvim düzenlemesi yapmıştır. Aslında matematiksel bir basitleştirmeden ibaret olan bu yeni takvim ek tatil günleri getirdiği halde büyük

zaman tasarrufu sağlamakta, özellikle iş hayatına büyük ferahlıklar getirmektedir.

Tarih boyunca takvimin sürekli değişimler geçirdiği gerçektir. Örneğin günümüze en yakın değişikliklerden birini Fransız ihtilâlcileri yapmışlardır. Konuyu estetik açısından değerlendirerek aylara gayet güzel yeni isimler vermişler, fakat takvimin matematiksel yönüne hiç dokunmamışlardır.

Açıklayacağımız plân aslında Honolulu'lu Edwards'a aittir. Uzun çalışmalar sonucu meydana getirilmiş olup «Ebedi-Sürekli Takvim» adını taşımaktadır. Tasarının üzerindeki bazı esaslı değişiklik ve düzeltmeler Prof. Kirby'ye aittir. Buna göre, her yıl 364 gün olacak, günlerin sıra ve isimleri aynı kalmak üzere, 12 aya bölünecektir. Sekiz ay 30, geri kalanlar da 31 gün olacaktır. (aşağıdaki takvime bakınız.) 365 inci gün yılbaşı veya diğer uygun bir isimle adlandırılacak uluslararası bir tatil kabul edilecektir. Bu güne bir numara verilmeyecek, fakat daima 31 Aralık pazar ile 1 Ocak Pazartesi arasına rastlayacaktır. Dünyanın güneş çevresindeki turunu 365 gün 5 saat 48

dakika 45.51 saniyede tamamlamasından ötürü her dört yılda, bir «Artık Yıl Günü» konulacaktır. Aynı şekilde numaralanmayacak olan bu gün sadece adı ile bilinecek ve 31 Haziran Pazar ile 1 Temmuz Pazartesi arasına rastlayan genel bir tatil olacaktır. Ancak uluslararası bir anlaşma ile gerçekleştirilecek bu reform için güçlü destekler şarttır.

Sosyal açıdan tasarı modern hayatın gereklerine mükemmelen uymaktadır. Doğru veya yanlış olarak, İngiliz icadı diye bilinen hafta sonları özel bir önem kazanacaktır. Bu yeni takvimin bütün haftaları, yılları, altı aylık devreleri hep Pazartesi günleri başlayacaktır. Ek tatiller getirecek bu takvimde yılbaşı ve artık yıl günü ücretsiz tatiller, diğer milli ve dini bayramlar günümüzdeki gibi ücretli olacaktır. Dört yılda beş tane olan bu günlere ücret ödenmesi belirli devrelerin sabitliğini, iki tarih arasındaki sürenin hesaplanmasındaki kolaylığı ortadan kaldıracaktır. Bu şekilde 12 Temmuzun daima Cuma olacağını, doğum günümüzün daima Salıya rastlayacağını bilmek gibi basit bilgilere ihtiyacımız olacaktır. (Yeni takvimde Cuma günü hiç bir zaman ayın 13 üne gelmeyecektir!)

Bu yeni teklifin de gayet tabiki bazı aksak yönleri bulunabilecektir, fakat zamanla bunların giderilmesi veya halkın alışabilmesi mümkündür. Örneğin, bütün hafta-

ların, yılların, altı ayların ve mevsimlerin Pazartesi günleri başlaması, çalışanların işlerine mahmurlukla gitmesine sebep olabilir. Takvimin bir yönü tartışmalara açıktır: Bir ayda 21 mi, 22 mi çalışma günü bulunmalıdır? Yapılan bir teklife göre her ayda eşit çalışma günleri bulunabilir. Edwards'ın takviminde, 8 ayda 22 (1. ve 2. bölümler) diğerlerinde ise 21 iş günü vardır. Bütün ayların iş günlerini 21 e indirmek daha doğru ve uygun olacaktır. Fakat çeşitli ülkelerin milli ve dini bayramlarını göz önüne alırsak, iş günleri yönünden bazı küçük düzeltmeler yapılması gerekecektir.

Ebedi — Sürekli Takvim

Ocak Nis. Tem.Ekim Şub. May. Agu. Kas. Mar. Haz. Eyl. Ara.

Pazartesi	1	8	15	22	29	6	13	20	27	4	11	18	25
Salı	2	9	16	23	30	7	14	21	28	5	12	19	26
Çarşamba	3	10	17	24		1	8	15	22	29	6	13	20
Perşembe	4	11	18	25		2	9	16	23	30	7	14	21
Cuma	5	12	19	26		3	10	17	24		1	8	15
Cumartesi	6	13	20	27		4	11	18	25		2	9	16
Pazar	7	14	21	28		5	12	19	26		3	10	17

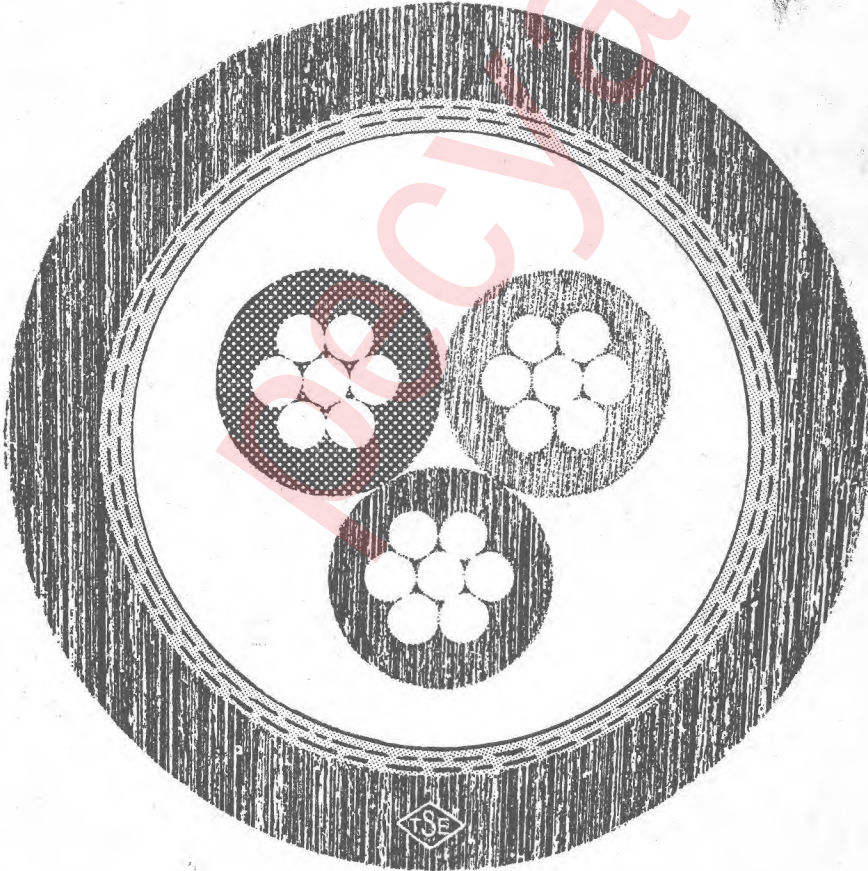
ENERJİ NAKLİNDE

Candamarı

Bir sınaî tesis insan vücuduna benzer. Her ikisinin de enerjiye ihtiyacı vardır. Sınaî tesisin enerjisi elektrik, candamarı da enerjiyi nakleden yeraltı kablosudur.

Devamlı enerji için daima KAVEL'e güveniniz.

KAVEL

admar_48 42 36

KABLO VE ELEKTRİK MALZEMESİ A.Ş.
İSTİNYE - İSTANBUL tel: 63 34 00

ARSLAN

tek

veya

BLOK

•yapı tuğlası

• ateş tuğlası

ateş harçları

izolasyon tuğlası

EYÜP — İSTANBUL

Fab. : 33 22 10

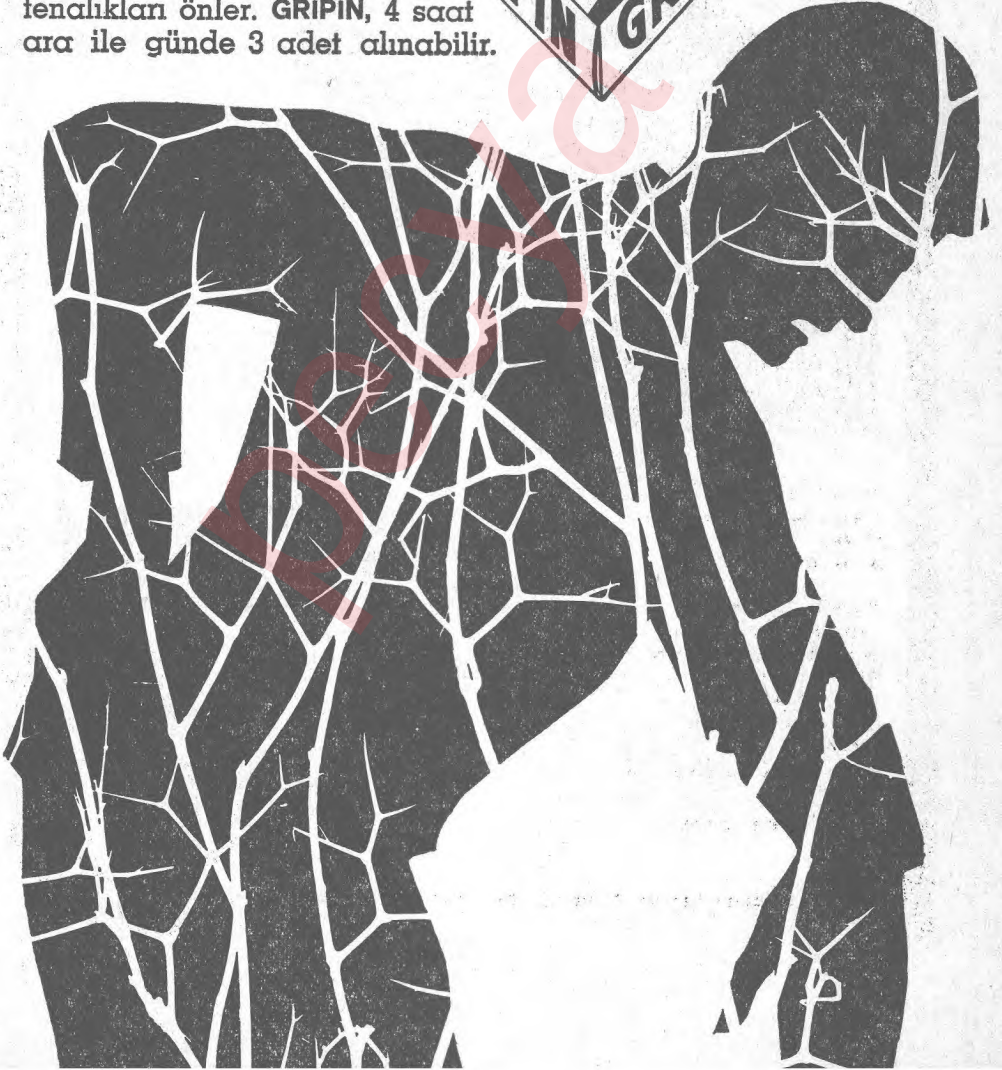
Mz. : 44 30 40

11

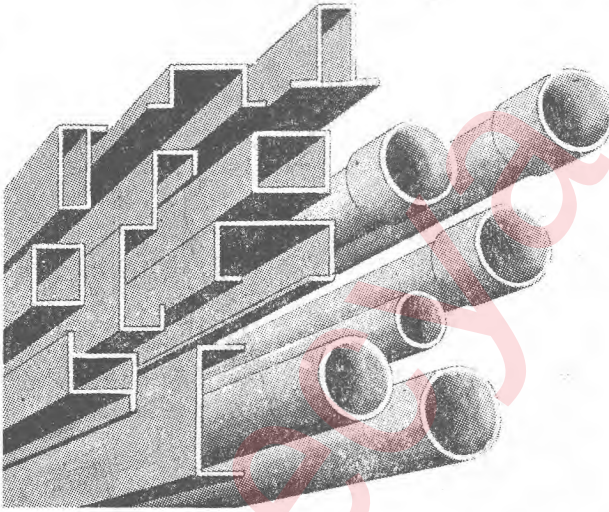
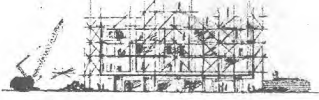
st

asabî ağırlara karşı...

...GRİPİN, soğuk algınlığından ileri gelen vücut ağrılarına, asabî ağrılara karşı faydalıdır. GRİPİN, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ve siyatik ağrılarını teskin eder. GRİPİN, grip ve nezle başlangıcında bir çok fenalıkları önler. GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

sanayide ve inşaatta borusan mamulleri

Su ve Gaz Boruları TS 301/2 DIN 2440
(Siyah, Galvanizli ve Bitümlü olarak)

Sanayi Boruları TS 302/4 - DIN 2394
TS 416/1 - 2458

Soğuk çekilmiş borular TS 302/3 DIN 2393

Alçak basınç kazan boruları TS 416/1 DIN 2458

İnce Cidarlı sulama boruları

Profil boruları Çeşitli ölçü ve şekillerde

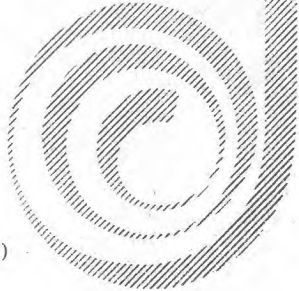
Açık profiller Çeşitli ölçü ve şekillerde

Soğuk çekme bant imâlî ve
bant dilme :

Hususi ebat ve şekillerde, boru
ve profiller

(Hususi sipariş üzerine)

BS **BORUSAN**
BORU SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL
1958

Tophane, Salıpazarı Han Kat 8 İstanbul Tel. : 44 74 80 - (5 Hat)

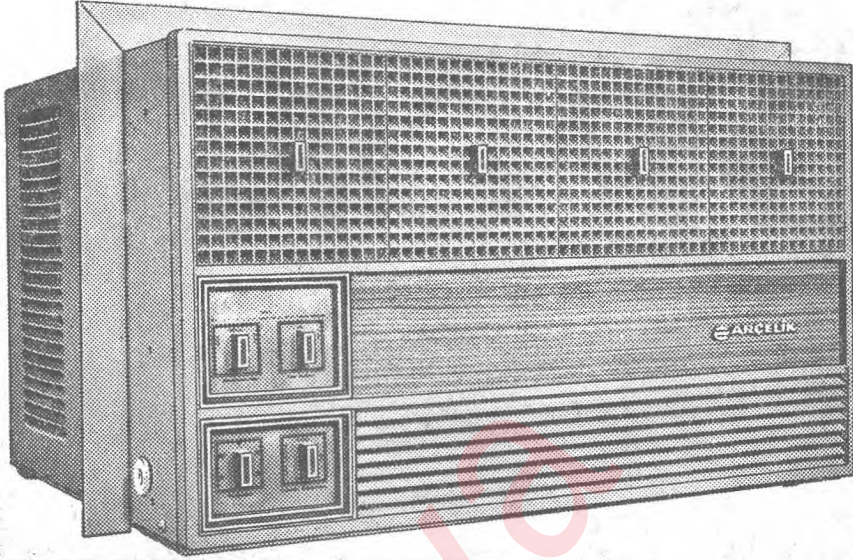
MUAYYEN ZAMANLARDAKİ
SANCILARDA

OPON

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarına karşı ve bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır ● **OPON**, günde altı tablet alınabilir

Yuvanız ve iş yeriniz için

ARÇELİK KLİMA CİHAZI

neden
gereklidir?

ARÇELİK KLİMA CİHAZININ FAYDALARI:

- * İçerdeki sıcak havayı istenilen derecede otomatik olarak serinletir
- * Odadaki nem fazlasını aldığından insanın bunalmasını önler, şevkle çalışmasını ve serinliyerek rahat etmesini sağlar
- * Odayı havalandırır ve sürekli olarak havayı tazeler
- * Camlar kapalı kaldığından dışarıdan gürültü, toz ve kir içeri girmez. Sağlığa zararlı hava ceryanı bahis konusu olmaz
- * Güzel görünüşü ile odanın dekoruna ahenk katar

EVLER,
BÜROLAR,
OTELLER,
HASTANELER,
MAĞAZALAR,
GAZİNOLAR,
VE BENZERİ
YERLER İÇİN,
GEREKLİ HAVA
SERİNLETİCİ

Genel Satıcıları:

BEKO TİCARET A.Ş.

Tel.: 49 00 39

BURLA BİRADERLER ve Şşİ.

Tel.: 45 52 00

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİŞTİRİNİZ

T.C.ZİRAAT BANKASI

HOS BAC

**ŞARAP
SANAYİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE**

**TEKEL
SUNAR**

